

เส้นสายลายซอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น
Sen Sai Lai Saw : The Creative of Thai song from Line meaning

สุวรรณี ชูเสน

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563
ลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง เส้นสายลายขอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่ 2. เพื่อบูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะเข้าด้วยกัน ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลเชิงเอกสาร สัมภาษณ์ผู้รู้ นำองค์ความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และนำมาสร้างสรรค์ผลงานเพลงในมิติใหม่

ผลงานการวิจัยสรุปว่า ผลงานสร้างสรรค์ชุด เส้นสายลายขอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น ได้นำศาสตร์ด้านศิลปะและดนตรีไทยมาบูรณาการเข้าด้วยกัน สังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่ โดยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1. ถอดแบบลายเส้น 2. การใช้ทิศทางการลายเส้นเพื่อกำหนดเสียงหลักของทำนอง 3. สร้างสรรค์ทำนองเพลง ความยาวของเพลงมีทั้งสิ้น 29 ประโยค ใช้สำหรับบรรเลงด้วยซอสามชนิด ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

Abstract

Research Sen Sai Lai Saw : The Creative of Thai song from Line meaning. The objectives are: 1. To create Thai music in a new dimension 2. To integrate the science of Thai music and art together Conduct research using a qualitative research methodology. By studying from documented information Interviewer Bring the acquired knowledge to be analyzed and synthesized in order to create knowledge and create music in a new dimension.

The results of the research concluded that The creative work of the line set, Lai Saw: creating Thai songs from the meaning of lines Has brought the science of art and Thai music to be integrated together Agma synthesis is a way to create Thai music in a large dimension. Using a 3-step process: 1. Remove the pattern 2. Using the direction of the stripes to determine the main sound of the melody 3. Create a melody. The length of the song has a total of 29 sentences. It is used for playing with the three types of fiddle:Soduang, Sooo, and Sosamsai.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.4 คำถามในการวิจัย.....	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 ระบบเสียงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย.....	5
2.2 กลวิธีการบรรเลงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย.....	19
2.3 บทบาทหน้าที่ของซอด้วง ซออู้ และ ซอสามสาย.....	21
2.4 องค์ประกอบของเพลงไทย.....	22
2.5 ผลงานการผลิตซอด้วง ซออู้และซอสามสายของบ้านซอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา... ..	25
2.6 ทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย.....	39
2.7 ทฤษฎีศิลป์ เรื่อง ความหมายของเส้น.....	40
2.8 ทฤษฎีการสร้างสรรค์งานศิลปะ.....	44
2.9 ทฤษฎีจิตวิทยา เรื่อง อารมณ์มนุษย์ตามหลักจิตวิทยา.....	48
2.10 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์.....	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	53
บทที่ 4 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	55
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	103
ภาคผนวก	
- โน้ตเพลงเส้นสายลายซอ.....	106
ประวัติผู้วิจัย.....	108

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงซอด้าง ระบบ 7 เสียง.....	6
ภาพที่ 2 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้าง ระบบ 7 เสียง.....	7
ภาพที่ 3 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซออุ ระบบ 7 เสียง.....	8
ภาพที่ 4 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอสาย ระบบ 7 เสียง.....	9
ภาพที่ 5 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงโครมาติก ระบบ 12 ครึ่งเสียง แบบขาขึ้น (Ascending)....	10
ภาพที่ 6 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงโครมาติก ระบบ 12 ครึ่งเสียง แบบขาลง (Descending)...	10
ภาพที่ 7 ภาพแสดงระยะห่างของบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale).....	11
ภาพที่ 8 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้างบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale).....	11
ภาพที่ 9 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซออุบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)	12
ภาพที่ 10 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอสายบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale).....	13
ภาพที่ 11 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอสายบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale).....	14
ภาพที่ 12 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้างบันได 5 เสียง กลุ่มเสียงใน ระบบ 17 เลี้ยวเสียง.....	16
ภาพที่ 13 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซออุบันได 5 เสียง กลุ่มเสียงใน ระบบ 17 เลี้ยวเสียง.....	17
ภาพที่ 14 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอสายบันได 5 เสียง กลุ่มเสียงใน ระบบ 17 เลี้ยวเสียง.....	18
ภาพที่ 15 บ้านซอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา.....	25
ภาพที่ 16 ซอด้างมะเกลือประกอบพุด คั่นซีกหางม้าแท้ ทาสีเคลือบเงา.....	26
ภาพที่ 17 งานซออุประกอบพุด คั่นซีกหางม้าแท้ ทาสีเคลือบเงา.....	26
ภาพที่ 18 ซอสายมะเกลือ และซอสายไม้แก้ว ทวนกลางมุกไฟ คั่นซีกหางม้าแท้.....	27
ภาพที่ 19 ซุดซอด้าง ซออุ ไม้แก้วทวนกลางดำ และซอสายไม้แก้วทวนกลางมุกไฟ	27
ภาพที่ 20 กระบอกซอด้างไม้มะเกลือ.....	28
ภาพที่ 21 กะโหลกซออุแกะสลักลายดอกพุดตาล.....	28
ภาพที่ 22 กะโหลกซออุแกะสลักลายมัจฉานู.....	29
ภาพที่ 23 กะโหลกซออุแกะสลักลายพระพิฆเนศ.....	29
ภาพที่ 24 กะโหลกซออุแกะสลักลายครุฑ ลายกนก.....	30
ภาพที่ 25 กะโหลกซออุแกะสลักลายครุฑแปลง.....	30
ภาพที่ 26 กะโหลกซออุแกะสลักลายครุฑยุคนาค.....	30
ภาพที่ 27 กะโหลกซออุแกะสลักลายนกกการเวก.....	31
ภาพที่ 28 กะโหลกซออุแกะสลักลายนางมณีเมขลา.....	31

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 29 กะโหลกซอสสามสาย.....	32
ภาพที่ 30 ซอด้วงไม้มะเกลือคันทวนกลางมุกไฟ.....	32
ภาพที่ 31 คันทวนซอฮู้ไม้กระพี้เขาควายและคันทวนซอฮู้ไม้มะเกลือประกอบทวนกลางมุกไฟ ลายดอกพิภูลและลายธรรมชาติ.....	33
ภาพที่ 32 คันทวนกลางงาประกอบใส่คันทวนซอด้วงซอฮู้ไม้มะเกลือ.....	33
ภาพที่ 33 ชุดทวนกลางงาซอด้วงซอฮู้.....	34
ภาพที่ 34 คันทวนกลางมุกไฟ.....	34
ภาพที่ 35 ลูกบิดซอด้วง.....	35
ภาพที่ 36 ลูกบิดซอฮู้.....	35
ภาพที่ 37 ลูกบิดซอสสามสาย.....	35
ภาพที่ 38 คันชักซอด้วง.....	36
ภาพที่ 39 คันชักซอฮู้.....	36
ภาพที่ 40 คันชักซอสสามสาย.....	36
ภาพที่ 41 โขนซอด้วง.....	37
ภาพที่ 42 โขนซอฮู้.....	37
ภาพที่ 43 โขนซอสสามสาย.....	38
ภาพที่ 44 เท้าซอสสามสาย.....	38
ภาพที่ 45 เส้นดิ่ง.....	40
ภาพที่ 46 เส้นนอน.....	41
ภาพที่ 47 เส้นเฉียง.....	41
ภาพที่ 48 เส้นพินปลา.....	41
ภาพที่ 49 เส้นประ.....	41
ภาพที่ 50 เส้นโค้งลง.....	42
ภาพที่ 51 เส้นโค้งขึ้น.....	42
ภาพที่ 52 เส้นโค้งอิสระ.....	42
ภาพที่ 53 เส้นโค้งวงแคบ.....	42
ภาพที่ 54 เส้นโค้งแบบคลื่น.....	43
ภาพที่ 55 เส้นคด.....	43

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 56 เส้นกันทอย.....	43
ภาพที่ 57 ลายเส้นส่วนโขนซอด้วง.....	55
ภาพที่ 58 ลายเส้นส่วนโขนซออู้.....	56
ภาพที่ 59 ลายเส้นส่วนโขนซอสามสาย.....	56
ภาพที่ 60 ลายเส้นส่วนลูกบิดซอด้วง.....	57
ภาพที่ 61 ลายเส้นส่วนลูกบิดซออู้.....	58
ภาพที่ 62 ลายเส้นส่วนลูกบิดซอสามสาย.....	58
ภาพที่ 63 ลายเส้นส่วนคันทวนซอด้วง.....	59
ภาพที่ 64 ลายเส้นส่วนคันทวนซออู้.....	60
ภาพที่ 65 ลายเส้นส่วนคันทวนซอสามสาย.....	61
ภาพที่ 66 ลายเส้นส่วนกระบอกจากซอด้วง.....	62
ภาพที่ 67 ลายเส้นส่วนกะโหลกซออู้.....	62
ภาพที่ 68 ลายเส้นส่วนกะโหลกซอสามสาย.....	63
ภาพที่ 69 ลายเส้นส่วนเท้าซอสามสาย.....	64
ภาพที่ 70 ลายเส้นส่วนคันทักซอด้วง.....	64
ภาพที่ 71 ลายเส้นส่วนคันทักซออู้.....	65
ภาพที่ 72 ลายเส้นส่วนคันทักซอสามสาย.....	66

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงการแบ่งประเภทของกลุ่มเสียง ระบบ 17 เสียงเสียง.....	14
ตารางที่ 2 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 5 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง.....	15
ตารางที่ 3 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 6 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง.....	15
ตารางที่ 4 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 7 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง.....	16

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เส้น เกิดจากจุดที่เรียงต่อกัน เมื่อเกิดการเคลื่อนที่ของจุดโหนดการลาก ก็เกิดเส้นในลักษณะต่าง ๆ เส้น เป็นส่วนสำคัญในการสร้างงานศิลปะ และมีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์อย่างหลีกเลี่ยงกันไม่พ้น ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง จนพัฒนามาเป็นศาสตร์ทางด้านศิลปะ เส้น สามารถสื่ออารมณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และมีความหมายบ่งบอกเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ เส้นตั้ง หรือ เส้นตั้ง ให้ความรู้สึก ทางความสูง สง่า มั่นคง แข็งแรง หนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อตรง เส้นนอน ให้ความรู้สึก ทางความกว้าง สงบ ราบเรียบ นิ่ง ผ่อนคลาย เส้นเฉียง หรือ เส้นทะแยงมุม ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว รวดเร็ว ไม่มั่นคง เส้นหยัก หรือ เส้นซิกแซก แบบฟันปลา ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว อย่างเป็นจังหวะ มีระเบียบ ไม่ราบเรียบ น่ากลัว อันตราย ขัดแย้ง ความรุนแรง เส้นโค้ง แบบคลื่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว อย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล

ดนตรีเป็นงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยเสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึก ศิลปิน นำเสียงมาเรียบเรียงประดิษฐ์เสียงอย่างมีศิลปะ สอดแทรกอารมณ์ลงไปในเสียง เพื่อให้เสียงมีความรู้สึก ทางศิลปะ ก็จะกลายเป็นเสียงดนตรีที่มีความงาม ซึ่งแตกต่างจากเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสียงดนตรี เป็นเพียงเสียงที่ขาดคุณสมบัติทางศิลปะ ขาดความรู้สึกทางศิลปะในเสียง ขาดวิญญาณศิลปินในเสียงอารมณ์ ความรู้สึก สิ่งที่มากระทบตมตา หรือความอยาก สิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกลงไปในดนตรี เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของศิลปะ อารมณ์ในดนตรีก็เหมือนกับอารมณ์ชีวิต ศิลปินถ่ายทอดลงไปในผลงานดนตรีที่มีอารมณ์ ก็จะสื่อไปกระทบความรู้สึกต่อผู้ชม หรือผู้ฟังได้ ดนตรีเป็นศิลปะที่มักถูกนำไปแปลความหมายต่าง ๆ มากมาย การค้นหาความหมายในเสียงดนตรี นักภาษาศาสตร์ได้พยายามนำเสียงดนตรีมาตีความ ให้นิยาม ที่ได้ยืนยันทั่วไปว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากล” บางครั้งก็จะได้ยินว่า “ดนตรีเป็นภาษาของอารมณ์”

ซอ เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย แบบไม่มีแผงวางนิ้ว (fretless) ดังนั้นจึงเป็นเครื่องดนตรีที่มีอิสระในการสร้างเสียงในลักษณะต่าง ๆ เช่น เสียงตรง เสียงเป็นคลื่น หรือเสียงลื่นไหล เป็นต้น สามารถแสดงบทบาทในการบรรเลงเพื่อสื่ออารมณ์เพลงได้เป็นอย่างดี ซอไทยตามมาตรฐานวิชาการ ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย ลักษณะทางกายภาพของซอทั้งสามชนิดนี้ประกอบไปด้วยเส้นทาง ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างของซอ คันทวน ลูกบิด กระจับปี่ กะโหลก หรือ คันชัก รวมไปถึง ลวดลาย ที่ได้ประดับตกแต่งซอทั้งสามชนิดนี้ด้วย

ผู้วิจัยมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างของเส้นในทางศิลปะที่เป็นรากฐานสำคัญ ในการสร้างงานศิลปะแขนงต่าง ๆ กับเส้นที่ปรากฏกับซอทั้งสามชนิดนี้ อีกทั้งความหมายของเส้นที่มีต่อ อารมณ์ ความรู้สึกก็ยังมีความสัมพันธ์กับเจตจำนงในการบรรเลงดนตรีผ่านเสียงเพลงด้วย ทำให้ผู้วิจัยเกิด แนวคิด และแรงบันดาลใจที่จะนำซอด้วง ซออู้และซอสามสายมาสร้างสรรค์ผลงานเพลงไทย จากความหมายของเส้น โดยใช้หลักวิชาการทางด้านดุริยางคศิลป์ เพื่อให้เกิดมิติแห่งการสร้างสรรค เพลงไทยในมิติใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่

1.2.2 เพื่อบูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะเข้าด้วยกัน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ใช้เครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จากบ้านซอบางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

1.3.2 ใช้ลายเส้นที่ปรากฏบนเครื่องดนตรี ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จากบ้านซอ บางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

1.3.3 ใช้ซอด้วง ซออู้และ ซอสามสาย ที่เป็นผลงานการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2563

1.4 คำถามในการวิจัย

1.4.1 ผลงานสร้างสรรค์ชุดเส้นสายลายซอ มีกระบวนการประพันธ์อย่างไร

1.4.2 มีการบูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะเข้าด้วยกันอย่างไร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ผลิตผลงานสร้างสรรค์งานดนตรีไทยในมิติใหม่

1.5.2 ได้บูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีและศิลปะเข้าด้วยกัน เปิดโลกทัศน์ในการสร้างสรรค์ งานดนตรีบนพื้นฐานทางวิชาการ

1.5.3 สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาด้านวิชาการให้แก่ผู้สนใจ

1.5.4 ได้พัฒนาองค์ความรู้ทางด้านวิชาการดนตรีไทยในเชิงบูรณาการ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เส้นสาย หมายถึง เส้นทางศิลปะ ได้แก่ เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก เส้นดิ่ง เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นทะแยงมุม เส้นซิกแซก

ลายซอ หมายถึง ลายเส้นที่ปรากฏบนเครื่องดนตรี ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จากบ้านซอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เป็นผลงานการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2563 อีกความหมายหนึ่ง คือ การดำเนินทำนองของซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

ลูกแก้ว หมายถึง ชื่อเรียกส่วนหนึ่งของซอ อยู่บริเวณ ลูกบิด คันทวน หรือคันชัก มีลักษณะเป็นวงกลมล้อมรอบลูกบิด คันทวน หรือคันชัก

เท้าซอ หมายถึง ส่วนล่างของคันทวนซอสามสาย ต่อจากกะโหลกซอ ใช้สำหรับปักลงพื้นเพื่อยึดให้ซอสามสายอยู่กับที่และหมุนซอหรือคอนซอเพื่อบรรเลงได้

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยบันทึกโน้ตโดยใช้โน้ตระบบไทย ตัวอักษร โดยใช้สัญลักษณ์ดังนี้

โน้ตซอด้วง

ตัวอักษร ซ	หมายถึง	เสียง ซอล	สายทุ้ม
ตัวอักษร ล	หมายถึง	เสียง ลา	สายทุ้ม
ตัวอักษร ท	หมายถึง	เสียง ที	สายทุ้ม
ตัวอักษร ด	หมายถึง	เสียง โด	สายทุ้ม
ตัวอักษร รุ	หมายถึง	เสียง เร	สายทุ้ม
ตัวอักษร ร์	หมายถึง	เสียง เร	สายเอก
ตัวอักษร ม	หมายถึง	เสียง มี	สายเอก
ตัวอักษร ฟ	หมายถึง	เสียง ฟา	สายเอก
ตัวอักษร ซิ	หมายถึง	เสียง ซอล	สายเอก
ตัวอักษร ลี	หมายถึง	เสียง ลา	สายเอก

โน้ตขออุ้

ตัวอักษร ด	หมายถึง เสียง โด	สายทุ้ม
ตัวอักษร ร	หมายถึง เสียง เร	สายทุ้ม
ตัวอักษร ม	หมายถึง เสียง มี	สายทุ้ม
ตัวอักษร ฟ	หมายถึง เสียง ฟา	สายทุ้ม
ตัวอักษร ซุ	หมายถึง เสียง ซอล	สายทุ้ม
ตัวอักษร ล	หมายถึง เสียง ลา	สายเอก
ตัวอักษร ท	หมายถึง เสียง ที	สายเอก
ตัวอักษร ด	หมายถึง เสียง โด	สายเอก
ตัวอักษร ร	หมายถึง เสียง เร	สายเอก

โน้ตขอสาย

ตัวอักษร ล	หมายถึง เสียง ลา	สายทุ้ม
ตัวอักษร ท	หมายถึง เสียง ที	สายทุ้ม
ตัวอักษร ด	หมายถึง เสียง โด	สายทุ้ม
ตัวอักษร ร	หมายถึง เสียง เร	สายทุ้ม
ตัวอักษร ุ	หมายถึง เสียงประสานคู่ 4 เสียง เร และ ลา	สายกลางและสายทุ้ม
ตัวอักษร ม	หมายถึง เสียง มี	สายกลาง
ตัวอักษร ฟ	หมายถึง เสียง ฟา	สายกลาง
ตัวอักษร ซุ	หมายถึง เสียง ซอล	สายกลาง
ตัวอักษร ู	หมายถึง เสียงประสานคู่ 4 เสียง ซอล และ เร	สายเอกและสายกลาง
ตัวอักษร ล	หมายถึง เสียง ลา	สายเอก
ตัวอักษร ท	หมายถึง เสียง ที	สายเอก
ตัวอักษร ด	หมายถึง เสียง โด	สายเอก
ตัวอักษร ร	หมายถึง เสียง เร	สายเอก

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ โดยแบ่งออกเป็น 9 ประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 ระบบเสียงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย
- 2.2 กลวิธีการบรรเลงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย
- 2.3 บทบาทหน้าที่ของซอด้วง ซออู้ และ ซอสามสาย
- 2.4 องค์ประกอบของเพลงไทย
- 2.5 ผลงานการผลิตซอด้วง ซออู้และซอสามสาย ของบ้านซอ บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2.6 ทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย
- 2.7 ทฤษฎีศิลป์ เรื่อง ความหมายของเส้น
- 2.8 ทฤษฎีการสร้างสรรค์งานศิลปะ
- 2.9 ทฤษฎีจิตวิทยา เรื่อง อารมณ์มนุษย์ตามหลักจิตวิทยา
- 2.10 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

2.1 ระบบเสียงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

จากการศึกษาระบบเสียงของซอด้วง ซออู้และซอสามสาย พบว่ามีการใช้ระบบเสียงเพื่อการบรรเลงอยู่ 3 ระบบ ได้แก่ ระบบ 7 เสียง ระบบ 12 ครั้งเสียง (โครมาติก) ระบบ 17 เสียง (ทฤษฎีวรัยศ) ในการบรรเลงซอทั้ง 3 ชนิด พบการใช้ระบบเสียงทั้ง 3 ระบบแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับศิลปินหรือนักดนตรีจะเลือกใช้ตามแนวทางของตน สำหรับผู้วิจัยนั้นได้มีโอกาสใช้ระบบเสียงทั้ง 3 ระบบและในการวิเคราะห์ประเด็นนี้จะทำการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นระยะห่างของตำแหน่งการวางนิ้วในการกำหนดเสียงในระยะต่าง ๆ

ระบบ 7 เสียง

ระบบ 7 เสียง หมายถึง การแบ่งระยะของเสียงใน 1 ชั้นเสียงออกเป็น 7 เสียง โดยมีแนวคิดที่เข้าใจกันว่าเป็นการแบ่งระยะของเสียงแต่ละเสียงที่มีระยะห่างเฉลี่ยเท่า ๆ กัน โดยเสียงแต่ละเสียงจะเป็นเสียงเต็มประกอบด้วย 7 เสียงนั้น แต่ในทางปฏิบัตินั้นจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นอย่างสมบูรณ์แบบนัก หากแต่เพียงระยะของเสียงถูกแบ่งออกเป็น 7 เสียงเท่านั้น แต่ระยะของเสียงแต่ละเสียงจะมีการเฉลี่ยโดยที่ไม่ได้เท่ากันเสียทีเดียว

แนวคิดเรื่องระบบ 7 เสียงเท่า ยังคงเข้าใจเช่นนั้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน แต่หากวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนจะเห็นว่าธรรมชาติของเสียงนั้นไม่ได้ถูกแบ่งอย่างเท่ากันดังที่กล่าวข้างต้น มีการทดลองใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการวัดค่าอย่างพิถีพิถัน เมื่อปี ค.ศ. 1885 โดย Alexander J. Ellis และ Hipkins โดยมีหลักฐานจาก หนังสือ On the sensation of tone ที่ Hermann Helmholtz เขียน ได้อ้างถึงผลการศึกษาของ Ellis และ Hipkins ในการวัดระบบเสียงดนตรีไทยจากคณะนักดนตรีไทยที่ไปทำการแสดงที่ประเทศอังกฤษในงาน London Inventions Exhibition 1885 โดยได้วัดจากเครื่องที่นำมาจัดแสดงใน South Kensington Musium ซึ่งมีเครื่องดนตรีที่ทำการศึกษาคือ ระนาดเอก, ระนาดทอง, ระนาดเหล็ก, จะเข้ ผลการศึกษาในครั้งนั้นจากการเปรียบเทียบค่าระยะห่างระหว่างตัวโน้ตก็ไม่ได้แบ่งอย่างเท่ากันแต่อย่างใด เพียงเฉลี่ย ๆ เท่านั้น

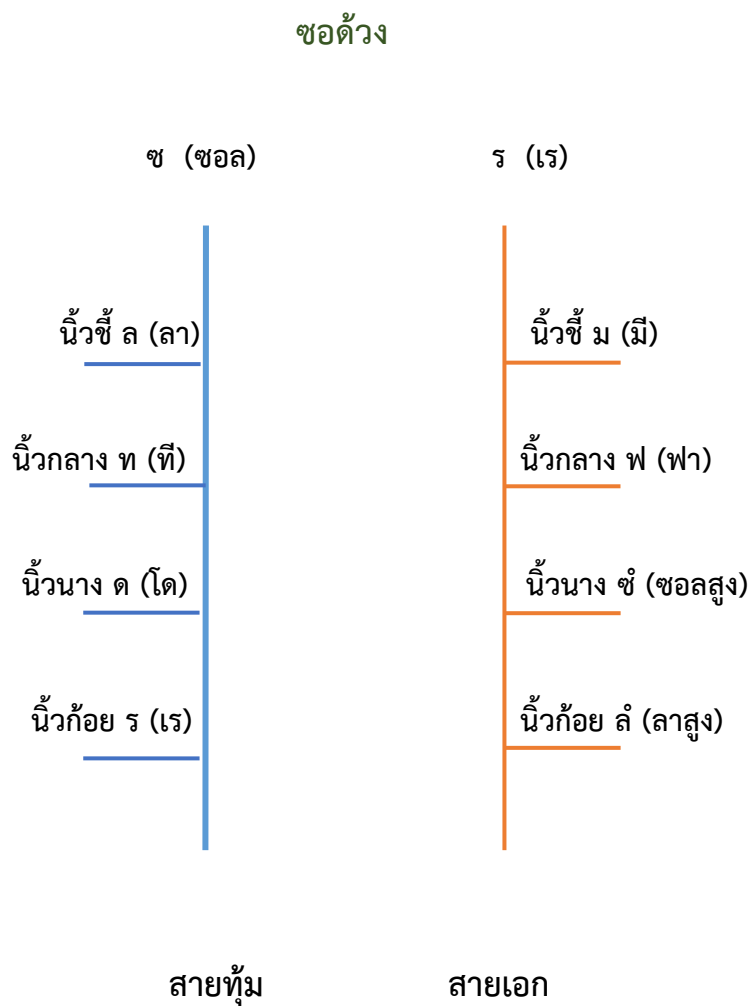
เมื่อพิจารณาจากการแบ่งระยะของเสียงออกเป็น 7 เสียง จะเห็นว่าเสียงที่ได้จากการกำหนดระยะตั้งแต่ 1 - 7 หรือ 1 ชั้นเสียงนั้นจะเป็นเสียงเต็มทั้งหมด ไม่ได้แบ่งละเอียดเป็นครึ่งเสียงหรือเสี้ยวเสียง เดิมทีเดียวดนตรีไทยเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะจนกระทั่งมีการบันทึกโน้ต ได้มีการเรียกชื่อของเสียงต่าง ๆ ตามอย่างสากล ได้แก่ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที มาจนกระทั่งปัจจุบัน

ช ล ท ด ร ม ฟ

| | | | | | |

ภาพที่ 1 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงซอด்வัง ระบบ 7 เสียง
ที่มา : ผู้วิจัย

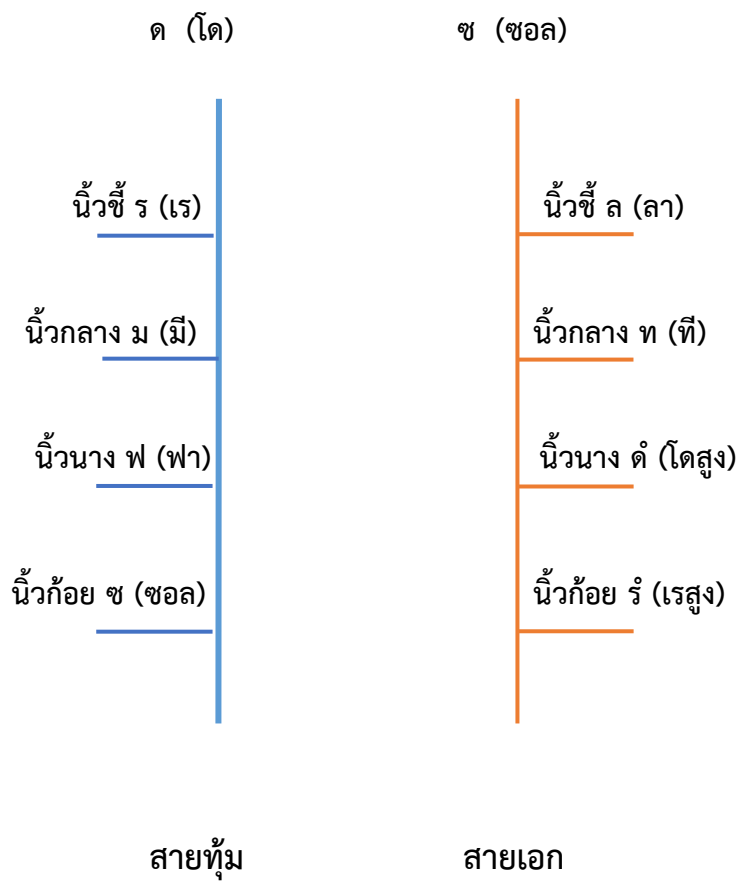
เมื่อนำระบบ 7 เสียง มาใช้ในการบรรเลงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย การกำหนดตำแหน่งของการกดนิ้วจะเป็นไปดังภาพ

ภาพที่ 2 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้วง ระบบ 7 เสียง

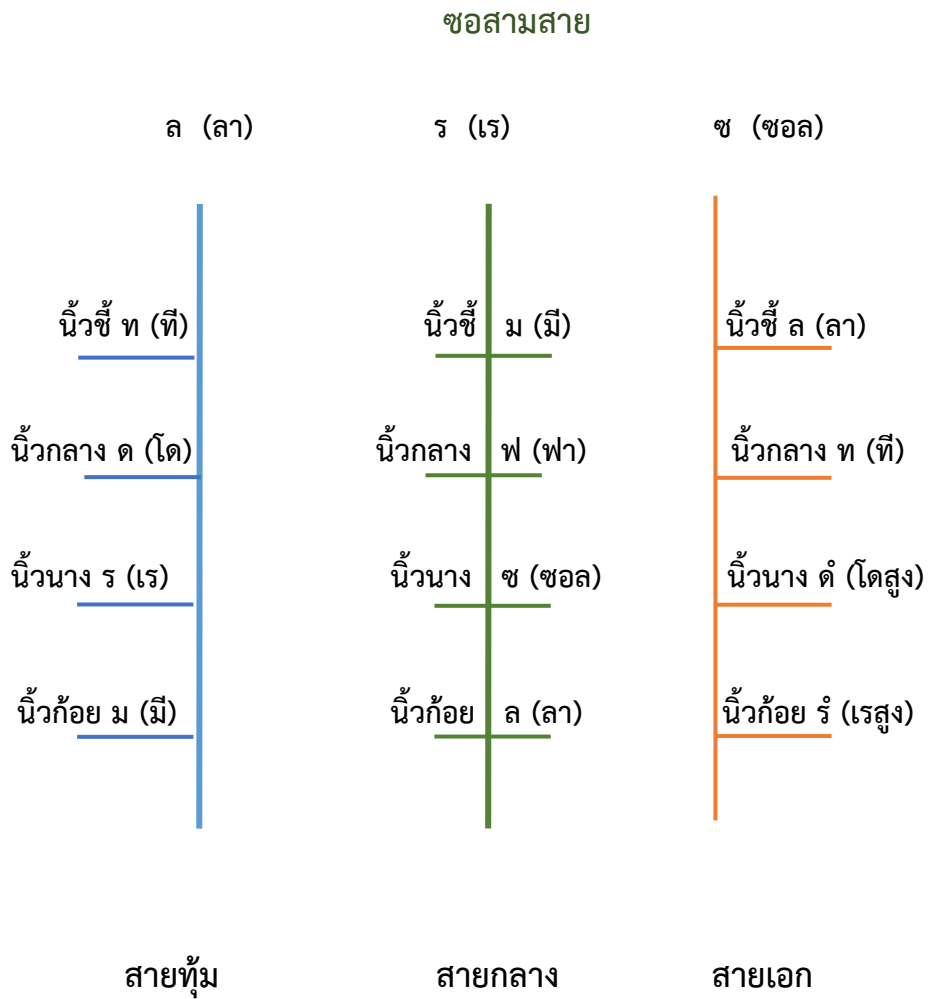
ที่มา : ผู้วิจัย

ชอู้

ภาพที่ 3 ภาพแสดงตำแหน่งน้ำชอู้ ระบบ 7 เสียง

ที่มา : ผู้วิจัย

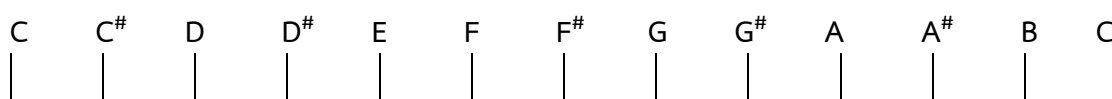
ภาพที่ 4 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วขอสามสาย ระบบ 7 เสียง

ที่มา : ผู้วิจัย

การกำหนดตำแหน่งนิ้วด้วยระบบนี้จะมีความสอดคล้องกับระยะห่างของเครื่องดนตรีไทยอื่น ๆ ชนิดที่มีระยะห่างตายตัว เช่น ระนาด ฆ้องวง จะเข้ เป็นต้น

ระบบ 12 ครึ่งเสียง (โครมาติก)

ระบบ 12 ครึ่งเสียง (โครมาติก) หมายถึง ระบบเสียงสากล (โครมาติก) ประกอบด้วยเสียงโน้ต 12 ระดับเสียง ซึ่งระยะห่างของโน้ตทุกตัวนั้นจะห่างกันครึ่งเสียง เท่า ๆ กัน โดยมีการกำหนดบันไดเสียง กล่าวคือกลุ่มของระดับเสียงหรือตัวโน้ตที่นำมาจัดเรียงกันเป็นลำดับและมีระยะห่างของเสียงแตกต่างกันตามโครงสร้างของบันไดเสียงชนิดนั้น ๆ การเล่นจากเสียงต่ำไปสูง เรียกว่า บันไดเสียงขาขึ้น (Ascending) การเล่นจากเสียงสูงลงมาต่ำเรียกว่า บันไดเสียงขาลง (Descending) โดยไม่มีการข้ามขั้น และครอบคลุมโน้ตทั้งหมดในหนึ่งคู่แปด การจัดเรียงเสียงแบบโครมาติกขาขึ้น ระยะระหว่างตัวโน้ตทั้ง 13 ขั้น โดยห่างกันครึ่งเสียงเท่ากันตลอด ดังนี้

ภาพที่ 5 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงโครมาติก ระบบ 12 ครึ่งเสียง แบบขาขึ้น (Ascending)

ที่มา ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 ภาพแสดงระยะห่างของเสียงโครมาติก ระบบ 12 ครึ่งเสียง แบบขาลง (Descending)

ที่มา ผู้วิจัย

บันไดเสียง (Scale) มีความสำคัญยิ่งในการนำไปใช้ในทักษะทางดนตรี และทฤษฎีดนตรี ที่จะสามารถวิเคราะห์บทเพลงต่าง ๆ ที่จะทำการบรรเลงได้อย่างถูกต้อง และเป็นเสมือนกุญแจที่สำคัญสำหรับนักดนตรี เมื่อมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของบันไดเสียงได้อย่างแม่นยำแล้ว จะสามารถต่อยอดในการศึกษาเนื้อหาสาระทางทฤษฎีในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้ ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องบันไดเสียงจึงเป็นความรู้ที่นักดนตรีไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การจดจำบันไดเสียงอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ถ้าไม่มีความเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ได้อย่างแท้จริง

บันไดเสียงที่นำมาใช้ในการบรรเลงซอทั้งสามชนิดมีอยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ บันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) และบันไดเสียงไมเนอร์ (Minor scale) ซึ่งเป็นพื้นฐานหนึ่งของการกำหนดรูปแบบชิ้นคู่เสียงในดนตรีสากล โดยมีรูปแบบของระยะห่างอย่างเป็นระบบ

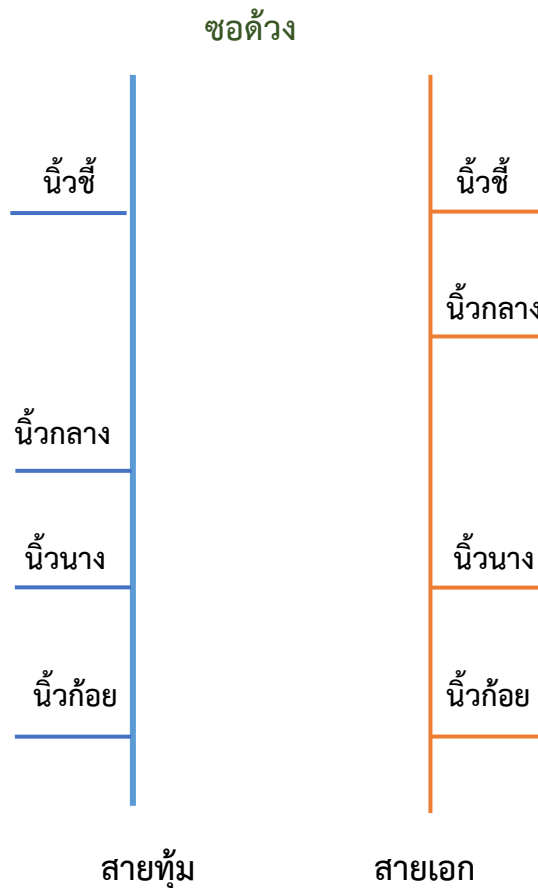
บันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) มีระยะระหว่างโน้ตขั้นที่ 1-2, 2-3, 4-5, 5-6 และ 6-7 ห่างกัน 1 เสียงเต็ม ระยะระหว่างโน้ตขั้นที่ 3-4 และ 7-8 ห่างกันครึ่งเสียง ดังนี้

ภาพที่ 7 ภาพแสดงระยะห่างของบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)

ที่มา ผู้วิจัย

จากระยะห่างของบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) สามารถแสดงให้เห็นระยะของการกำหนดตำแหน่งการกดนิ้วของซอทั้งสามชนิดได้ดังนี้

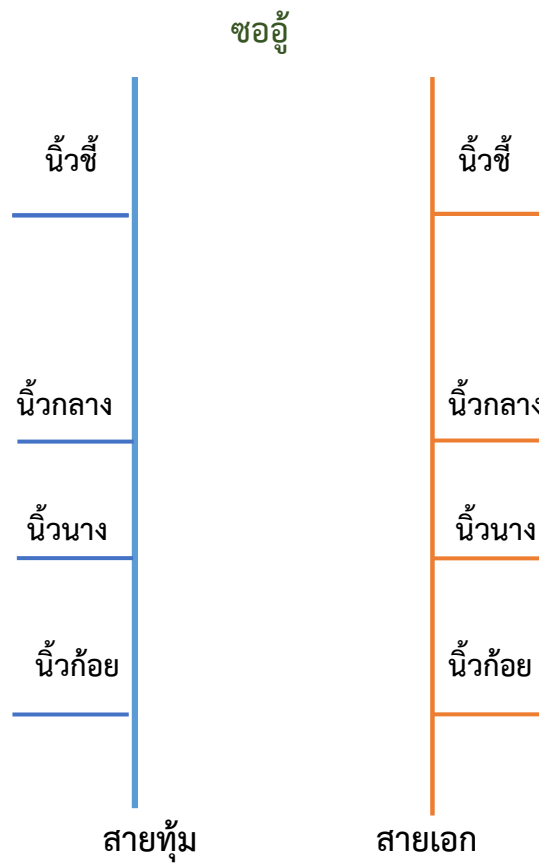

ภาพที่ 8 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้วงบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)

ที่มา : ผู้วิจัย

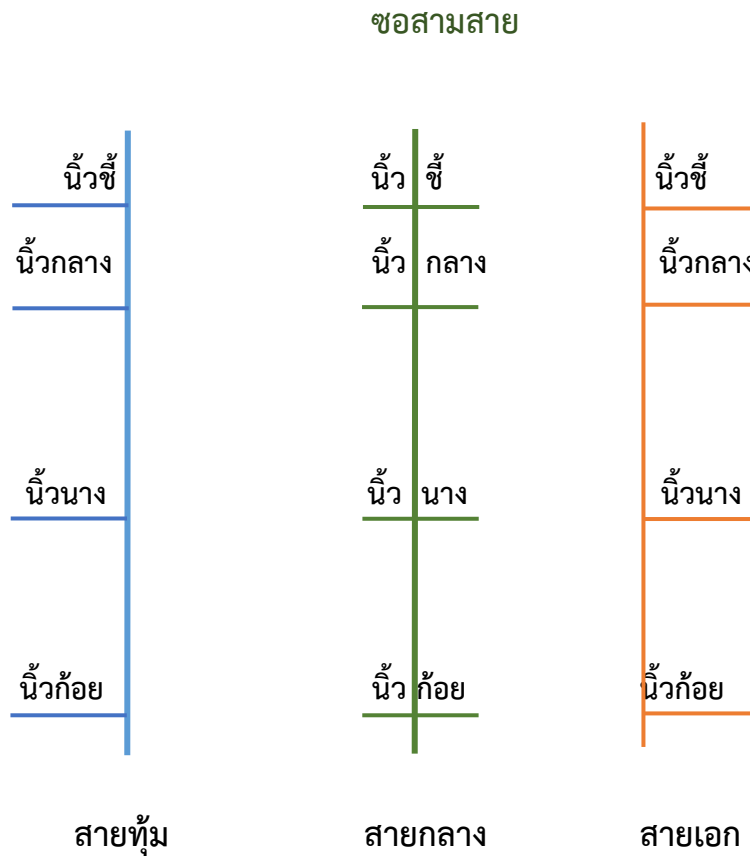
จากภาพเป็นการแสดงระยะห่างตามบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) กล่าวคือ C major scale หมายถึง C D E F G A B C เมื่อแทนค่าโน้ตจะได้เสียงซอด้วงดังนี้ ซ ล ท ต ร ม ฟ ซี่ ซึ่งจะต้องกำหนดตำแหน่งการกดนิ้วให้เป็นไปตามโครงสร้างของบันไดเสียง โดยให้นิ้วกลาง (เสียง ที)

น้้วนาง (เสียง โด) สายทุ้ม ห่างกันครึ่งเสียง และ น้้วนซี่ (เสียง มี) น้้วนกลาง (เสียง ฟา) สายเอก ห่างกัน ครึ่งเสียง

ภาพที่ 9 ภาพแสดงตำแหน่งน้้วนซอด้บันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 10 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วขอสามสายบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)

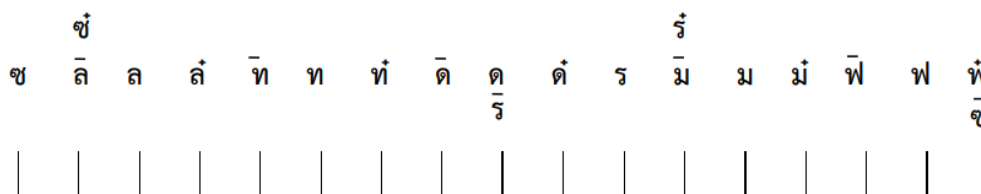
ที่มา : ผู้วิจัย

ระบบเสียงระบบนี้เป็นระบบเสียงตามหลักทฤษฎีดนตรีสากล แต่ก็พบว่าได้ถูกนำมาใช้ในการบรรเลงขอทั้งสามชนิดด้วย ในกรณีที่ใช้บรรเลงวงดนตรีหรือเพลงร่วมสมัยต่าง ๆ โดยผู้บรรเลงที่มีความเข้าใจในระบบเสียงระบบนี้ก็จะสามารถกำหนดตำแหน่งนิ้วให้ตรงกันกับเครื่องดนตรีสากลและใช้ระบบเดียวกันก็จะลงปัญหาเรื่องของการเสียงไปได้ และทำให้เสียงของเครื่องดนตรีทั้งไทยและสากลมีความกลมกลืนกันไม่ขัดแย้งกัน สามารถใช้ทฤษฎีการประสานเสียงเพื่อเพิ่มอรรถรสหรือสุนทรียะของเพลงได้อีกด้วย

ระบบ 17 เลี้ยวเสียง (ทฤษฎีวรยศ)

วรยศ ศุขสายชล (2541) ผู้เชี่ยวชาญด้านขอ สำนักดนตรีตกศิลา ได้อธิบายหลักการของระบบ 17 เลี้ยวเสียง ไว้ว่าใน 1 คู่แปด จะประกอบด้วย 17 เลี้ยวเสียง ใน 1 เสียงเต็มจะประกอบด้วย 3 เลี้ยวเสียง ในเสียงซิดกัน ก็จะประกอบด้วย 1 เสียง เสียง ใน 2 เลี้ยวเสียงจะเป็นเสียงที่ใกล้เคียงกัน ระบบ 17 เสียงนั้น จะต้องพิจารณาถึงกลุ่มเสียงที่ใช้ประจำ โดยยึดถือตามเสียงร้องซึ่งถือว่าเป็นระบบเสียงแห่งธรรมชาติ โดยเฉพาะ เพลงที่เป็นเพลงสำเนียงต่าง ๆ ยิ่งเห็น

เด่นชัดว่าเกิดการแบ่งอย่างไม่เท่ากัน ตามหลักการคลอรั้งจะใช้เครื่องดนตรีที่สามารถทำเสียงไม่เท่ากันได้มีหน้าที่คลอรั้ง ซึ่งจะได้เสียงที่สนิทสนมกลมกลืนกันเป็นอย่างดีระยะห่างของเสียง ระบบนี้มีรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 11 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอสามสายบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale)

ที่มา : ผู้วิจัย

กันต์ อัครเสนา, 2562 ทฤษฎีนี้มีการกำหนดกฎและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่

- 1) การแบ่งเสียง แบ่งออกเป็น 1 ทบเสียง
- 2) แบ่งเสียงใน 1 ทบเสียง ออกเป็น 17 เสียง มีระยะห่างระหว่างเสียงเท่ากัน ระยะห่างระหว่างเสียง 1 ระยะเรียกว่า “เสี้ยวเสียง”
- 3) ใช้สัญลักษณ์โน้ตตะวันตกเขียนในอักษรไทย กำหนดเครื่องหมาย - บนตัวโน้ตแทน “เสียงลบ” หมายถึงมีเสียงต่ำกว่าโน้ตที่ไม่มีสัญลักษณ์หรือ “เสียงกลาง” 1 เสี้ยวเสียง กำหนดเครื่องหมาย + บนตัวโน้ตแทน “เสียงบวก” หมายถึงมีเสียงสูงกว่าโน้ตที่ไม่มีสัญลักษณ์หรือ “เสียงกลาง” 1 เสี้ยวเสียง
- 4) กำหนดเสียงเริ่มต้นด้วยเสียง “ซอล” เนื่องจากเป็นเสียงสำคัญของปี่ใน เครื่องเป่าพื้นฐานที่สุดของวงดนตรีไทย

วรยศ สุขสายชล, (41) อธิบายว่า เสียงเริ่มต้นของแต่ละกลุ่มเสียงนั้นจะใช้เรียกตามการเคลื่อนที่ไปตามเสียงของเครื่องเป่าของไทย อันได้แก่ ปี่ใน ปี่นอก ปี่กลาง ปี่นอกต่ำ ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ ซึ่งจะเป็นชื่อกลุ่มเสียง 6 กลุ่ม แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่	เสียง
1	ใน
	กลาง
	กลางแหบ
2	เพียงออล่าง
	เพียงออบน
3	นอก

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการแบ่งประเภทของกลุ่มเสียง ระบบ 17 เสี้ยวเสียง

ที่มา : ผู้วิจัย

ระบบเสียงตามแนวคิดนี้ประกอบด้วย **บันได 5 เสียง** **บันได 6 เสียง** และ**บันได 7 เสียง** ดังนี้

บันได 5 เสียง ประกอบด้วยโน้ตลำดับที่ 1 2 3 5 และ 6 ได้แก่ ฟ ซ ล ต ร / ซ ล ท ร ม / ล ท ต ม ฟ / ท ต ร ฟ ซ / ต ร ม ซ ล / ร ม ฟ ล ท เมื่อแบ่งระยะห่างตามทฤษฎี จะได้เสียงตามตาราง

ประเภทกลุ่มเสียง	กลุ่มเสียง ลำดับเสียง	1	2	3	5	6	1
ประเภทที่ 1	โน	ซ	ล	ท	ร	ม	ซ
	กลาง	ล	ท	ด	ม	ฟ	ล
	กลางแหลม	ร	ม	ฟ	ล	ท	ร
ประเภทที่ 2	เพียงอล่าง		ซ	ล	ด	ร	
	เพียงอบบน		ท	ด	ร	ซ	ท
ประเภทที่ 3	นอก	ด	ร	ม	ซ	ล	ด

ตารางที่ 2 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 5 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง
ที่มาภาพ : กัณท์ อิศวเสนา, <https://1th.me/2hjP8> สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2563

บันได 6 เสียง ประกอบด้วยโน้ตลำดับที่ 1 2 3 5 6 และ 7 ได้แก่ ฟ ซ ล ต ร ม / ซ ล ท ร ม ฟ / ล ท ต ม ฟ ซ / ท ต ร ฟ ซ ล / ต ร ม ซ ล ท / ร ม ฟ ล ท ต

บันไดเสียงนี้เป็นการเพิ่มเสียงลำดับที่ 7 ซึ่งเสียงสูงกว่าเสียงที่ 6 จำนวน 3 เสียงเสียง โดยกลุ่มเสียงประเภทที่ 1 ต้องย้ายเสียงที่ 3 สูงขึ้น 1 เสียงเสียง และกลุ่มเสียงประเภทที่ 2 ต้องย้ายเสียงที่ 1 ต่ำลงมาชิดกับเสียงที่ 7 ดังตาราง

ประเภทกลุ่มเสียง	กลุ่มเสียง ลำดับเสียง	1	2	3	5	6	7	1
ประเภทที่ 1	โน	ซ	ล	ฟ / ท	ร	ม	ฟ	ซ
	กลาง	ล	ท	ด / ด	ม	ฟ	ซ	ล
	กลางแหลม	ร	ม	ฟ / ฟ	ล	ท	ด	ร
ประเภทที่ 2	เพียงอล่าง	ฟ	ซ	ล	ด	ร	ม	ฟ
	เพียงอบบน	ท	ด	ร	ฟ	ซ	ล	ท
ประเภทที่ 3	นอก	ด	ร	ม	ซ	ล	ท	ด

ตารางที่ 3 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 6 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง
ที่มาภาพ : กัณท์ อิศวเสนา, <https://1th.me/2hjP8> สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2563

บันได 7 เสียง ประกอบด้วยโน้ตลำดับที่ 1 2 3 4 5 6 และ 7 ได้แก่ ฟ ซ ล ท ต ร ม / ซ ล ท ต ร ม ฟ / ล ท ต ม ฟ ซ / ท ต ร ฟ ซ ล / ต ร ม ซ ล ท / ร ม ฟ ล ท ต

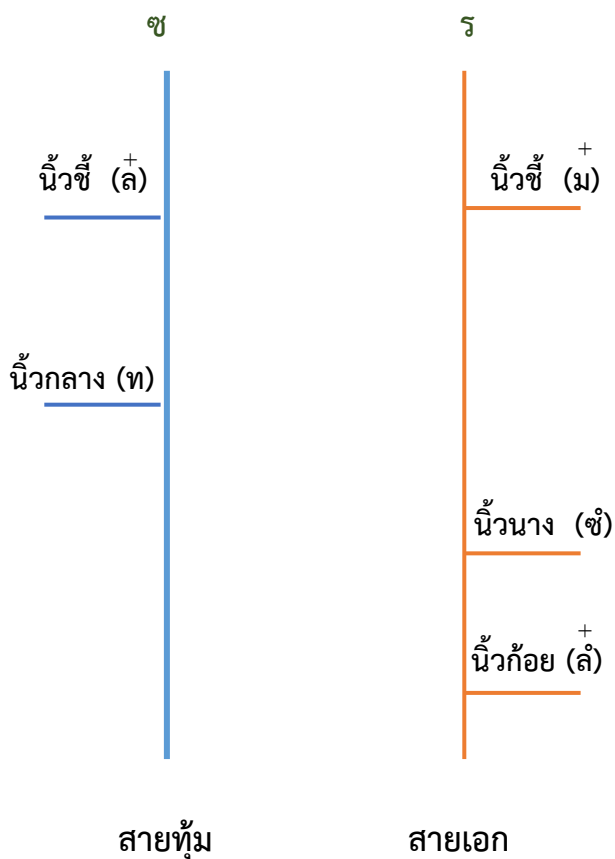
บันไดเสียงนี้เป็นการเพิ่มเสียงลำดับที่ 4 โดยเสียงที่ 4 ที่เพิ่มเข้ามาอยู่ตำแหน่งสูงกว่าเสียงที่ 3 จำนวน 1 เสียงเสียง หรือมีเสียงชิดกัน มีโครงสร้างระยะห่างระหว่างเสียงดังตาราง

ประเภทกลุ่มเสียง	กลุ่มเสียง ลำดับเสียง	1		2		3	4		5		6		7	1
ประเภทที่ 1	โน	ช		ล		ท	ด		ร		ม		ฟ	ช
	กลาง	ล		ท		ด	ร		ม		ฟ		ช	ล
	กลางแหบ	ร		ม		ฟ	ช		ล		ท		ด	ร
ประเภทที่ 2	เพียงออล่าง	ฟ		ช		ล	ท		ด		ร		ม	ฟ
	เพียงออบน	ท		ด		ร	ม		ฟ		ช		ล	ท
ประเภทที่ 3	นอก	ด		ร		ม	ฟ		ช		ล		ท	ด

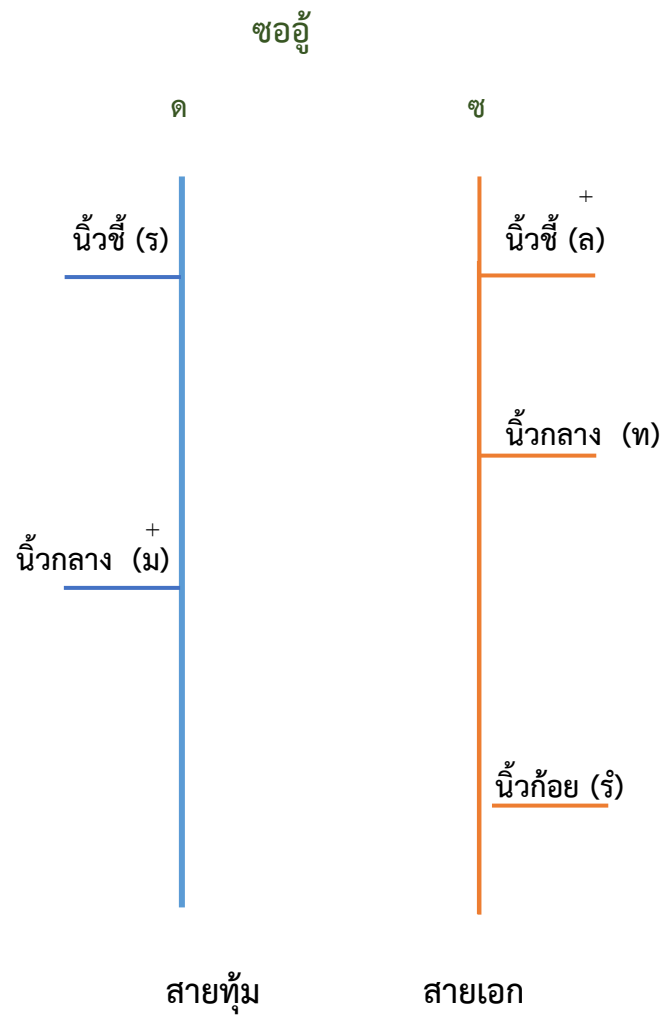
ตารางที่ 4 ตารางแสดงระยะห่างระหว่างเสียงของกลุ่มเสียงแบบ 7 เสียงระบบ 17 เสียงเสียง
ที่มาภาพ : กัณฑ์ อัครเสนา, <https://1th.me/2hjP8> สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2563

เมื่อนำระบบเสียงนี้มาใช้บรรเลงกับซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย จะต้องเข้าใจและคำนึงถึงประเภทของกลุ่มเสียง บันไดเสียง และระยะห่างตามทฤษฎี โดยจะแสดงการกำหนดตำแหน่งการกดนิ้วในแต่ละบันไดเสียงโดยจะยกตัวอย่างที่ กลุ่มเสียงโน ดังนี้

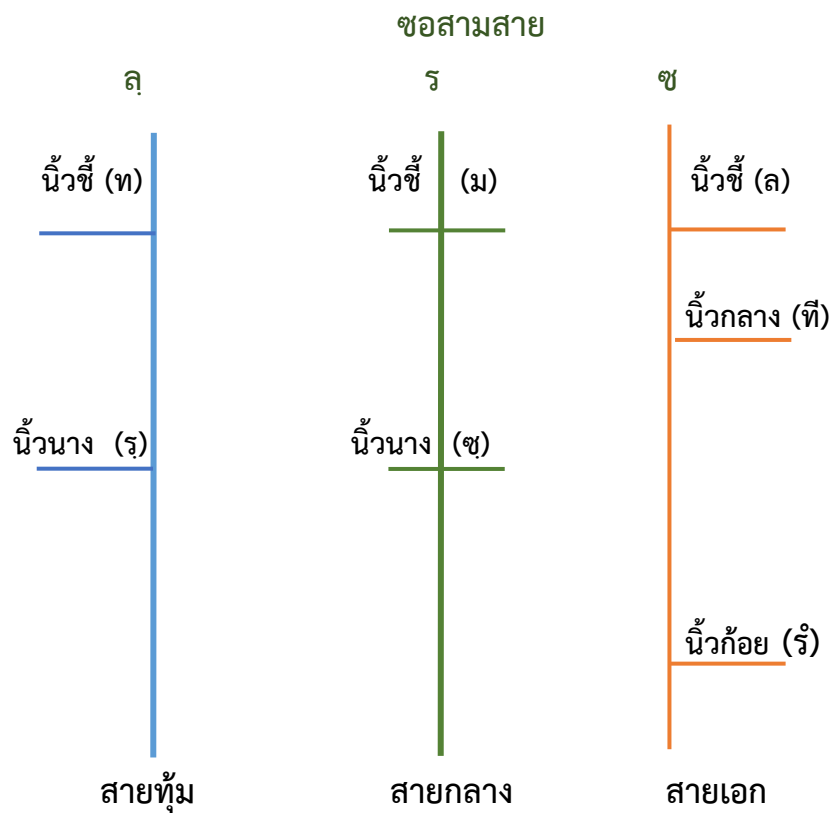
ซอด้วง

ภาพที่ 12 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วซอด้วงบันได 5 เสียง กลุ่มเสียงโน ระบบ 17 เสียงเสียง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 13 ภาพแสดงตำแหน่งน้ำช่ออู๋บันได 5 เสียง กลุ่มเสียงใน ระบบ 17 เสียงเสียง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 14 ภาพแสดงตำแหน่งนิ้วขอสามสายบันได 5 เสียง กลุ่มเสียงโน ระบบ 17 เลี้ยวเสียง
ที่มา : ผู้วิจัย

จากตัวอย่างตำแหน่งนิ้วของขอทั้งสามชนิด จะเห็นว่าเป็นการแบ่งระยะห่างที่มีทั้งเสียงห่างกันและใกล้กัน ซึ่งจะต้องกำหนดโดยใช้หน่วยวัดเป็นเลี้ยวเสียงจึงจะได้เสียงเป็นไปตามทฤษฎีนี้ โดยมากจะปรากฏในการบรรเลงเพลงประเภทเพลงเดี่ยว และเพลงที่ต้องการความละเอียดของเสียง เพื่อแสดงสำเสียงของเพลงที่เป็นเสียงธรรมชาติของทำนองนั้น ๆ

จากการศึกษาระบบเสียงที่พบการนำไปบรรเลงด้วยขอทั้งสามชนิดมีปัจจัยสำคัญคือ ความศรัทธาหรือแนวทางที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ได้มีกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะสามารถบังคับได้ว่าจะต้องใช้ระบบเสียงแบบใด เพราะมีบริบทต่าง ๆ เข้ามาเป็นปัจจัยในการเลือกใช้อีกมากมาย อาทิ โอกาสในการบรรเลง รสนิยม หลักการที่ยึดถือ หรือแม้แต่การรู้รับปรับใช้ แต่เป้าประสงค์สำคัญในการบรรเลงดนตรีทุกชนิดคือการสร้างสรรค์เสียงดนตรีให้ออกมามีคุณภาพ ดังนั้นผู้บรรเลงจึงควรให้ความสำคัญและมุ่งเน้นส่วนนี้เป็นหลักจึงจะสามารถทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงได้

2.2 กลวิธีการบรรเลงซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

ซอด้วง ซออู้ และซอสามสายเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีที่มีทั้งกลวิธีการบรรเลงลักษณะร่วมกันและกลวิธีการบรรเลงเป็นแบบเฉพาะแต่ละเครื่อง

ผู้วิจัยศึกษาจากเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพดนตรีไทย พบว่า กลวิธีการบรรเลงของซอทั้งสามชนิดที่มีลักษณะร่วมกัน ได้แก่

พรมเปิด การใช้นิ้วชี้กดยึนเสียงใดเสียงหนึ่งไว้และใช้นิ้วกลางแตะลงในตำแหน่งของเสียงต่อไป แล้วยกนิ้วกลางแตะยกแตะยกให้เกิดเสียงถี่ ๆ กว้านิ้วประอย่างน้อย 5 - 6 ครั้งขึ้นไป ปลายเสียงยกนิ้วชี้ออกจากสาย

พรมปิด การใช้นิ้วชี้กดยึนเสียงใดเสียงหนึ่งไว้และใช้นิ้วกลางแตะลงในตำแหน่งของเสียงต่อไป แล้วยกนิ้วกลางแตะยกแตะยกให้เกิดเสียงถี่ ๆ กว้านิ้วประอย่างน้อย 5 - 6 ครั้งขึ้นไป ปลายเสียงกดนิ้วชี้ลงบนสาย

พรมจาก การใช้นิ้วชี้กดยึนเสียงใดเสียงหนึ่งไว้และใช้นิ้วกลางแตะลงในตำแหน่งของเสียงต่อไป แล้วยกนิ้วกลางแตะยกแตะยกให้เกิดเสียงถี่ ๆ กว้านิ้วประอย่างน้อย 2 - 3 ครั้งขึ้นไป ปลายเสียงยกนิ้วชี้กับนิ้วกลางออกจากสายพร้อมกัน

ประ การใช้ท่อนิ้วกลางแตะลงในตำแหน่งของเสียงในตำแหน่งนิ้วชี้ แล้วยกนิ้วกลางแตะขึ้นลงให้เกิดเสียงสลับกันห่าง ๆ เท่า ๆ กัน อย่างน้อย 5 - 6 ครั้งขึ้นไป ปลายเสียงยกนิ้วกลางออกจากสาย

การใช้คันชัก เริ่มด้วยการสีด้วยคันชักออก แล้วเมื่อจบวรรค ประโยค ตอน ต้องให้จับด้วยคันชักเข้า

1) คันชักหนึ่ง การสีคันชักออก - เข้า เสียงเดียวกันหรือต่างเสียงติดต่อกันหลาย ๆ ครั้ง ด้วยความยาวเสียงเท่ากัน ได้ยินเสียงชัดเจนดังสม่ำเสมอและไม่สะดุด แต่ก่อนเรียกว่า คันชักเลื้อยซุง

2) คันชักสอง การสีคันชักออก - เข้า หลาย ๆ ครั้ง โดยแต่ละคันชักเกิดเสียงสองครั้ง จะเป็นเสียงเดียวกันหรือต่างเสียงกันก็ได้ ให้แต่ละคันชักยาวเท่ากัน ได้เสียงชัดเจนดังสม่ำเสมอและไม่สะดุด

3) คันชักสี่ การสีคันชักออก - เข้า หลาย ๆ ครั้ง โดยแต่ละคันชักเกิดเสียงสี่ครั้ง จะเป็นเสียงเดียวกันหรือต่างเสียงกันก็ได้ ให้แต่ละคันชักยาวเท่ากัน ได้เสียงชัดเจนดังสม่ำเสมอและไม่สะดุด

4) คันชักแปด การสีคันชักออก - เข้า หลาย ๆ ครั้ง โดยแต่ละคันชักเกิดเสียงแปดครั้ง จะเป็นเสียงเดียวกันหรือต่างเสียงกันก็ได้ ให้แต่ละคันชักยาวเท่ากัน ได้เสียงชัดเจนดังสม่ำเสมอและไม่สะดุด

5) คันชักแปด การสีคันชักออก - เข้า หลาย ๆ ครั้งโดยแต่ละคันชักเกิดเสียงแปดครั้ง จะเป็นเสียงเดียวกันหรือต่างเสียงกันก็ได้ ให้แต่ละคันชักยาวเท่ากัน ได้เสียงชัดเจนดังสม่ำเสมอและไม่สะดุด

การบรรเลงเป็นแบบเฉพาะ เครื่องดนตรีที่มีกลวิธีการบรรเลงเฉพาะที่นอกเหนือจากซอด้วง และซออู้ที่มีรายละเอียดพอควร ได้แก่ ซอสามสาย ซึ่งมีกลวิธีอันเด่นชัดและเป็นกลวิธีเฉพาะเครื่องดนตรีชนิดนี้ คือ *นิ้วข้าง นิ้วชุน นิ้วนาคสะดุ้ง คันชักสายน้ำไหล คันชักงูเลื้อย*

นิ้วข้าง ซึ่งเป็นกลวิธีการพรมที่ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่ใช้ในการบรรเลงซอสามสาย กลวิธีนี้ทำโดยการกดนิ้วก้อย เสียง เร ยืนเสียงไว้ แล้วใช้ชี้กดขึ้นลงในลักษณะเช่นเดียวกับการพรม เป็ดนิ้วในตำแหน่งเสียง ลา ในสายเอกเสียงที่ได้จากการทำกลวิธีนี้คือ เสียง เร ที่มีความสั้นสะเทือนของเสียงระคนอยู่

นิ้วชุน การใช้ปลายนิ้วแทงไปทางด้านข้างของสายเอกเท่านั้น สามารถทำได้โดยนิ้วทุกนิ้ว จุดประสงค์เพื่อให้เสียงซอดังชัดเจนและกังวานขึ้น

นิ้วนาคสะดุ้ง การเริ่มสีที่สายเปล่าให้สั้นหนึ่งเสียงด้วยคันชักเข้าแล้วใช้นิ้วกลางแตะลงบนสาย รับยกขึ้นทันทีก่อนกลับไปสีกระทบคู่บนหรือคู่ล่างตามที่ต้องการ โดยเน้นให้เสียงดังขึ้นด้วย คันชักออก และจบด้วยคันชักเข้าที่คู่บนหรือคู่ล่างเดิม ปฏิบัติได้ทั้งสายเอกหรือสายกลาง โดยสายเอกใช้กระทบคู่บนและสายกลางใช้กระทบคู่ล่าง

คันชักสายน้ำไหล การสีทำนองให้เสียงสุดท้ายของวรรคที่หนึ่งและเสียงแรกของวรรคที่สอง ยังต่อเนื่องกันไประหว่างใช้คันชักเข้า หรือคือคันชักหมุน ซึ่งหมายถึงคันชักจะยังไหลหรือสีต่อไปเกิดกว่าที่ควรจะจบคันชักเมื่อจบวรรค โดยไม่ให้เกิดเสียงสะดุด โดยทั่วไปคันชักหมุนจะใช้ในการสีเดี่ยวหวานหรือเดี่ยวเก็บ แต่คันชักสายน้ำไหลจะใช้แต่การสีเดี่ยวหวานและการสีคลอกับการขับร้องเท่านั้น

คันชักงูเลื้อย การสีที่สายกลาง ด้วยลีลาการใช้นิ้วแบบนี้แล้ว โดยการเลื่อนนิ้วชี้ลงมาที่เก่า และไม่ได้เริ่มด้วยการกดที่รัดอกดังเช่นการสีนิ้วแฉ่ ขณะเดียวกันสีคันชักเข้าโดยกดโคนคันชักที่จับลงให้ปลายคันชักเข็ดขึ้น บังคับคันชักให้เลื่อนขึ้นแล้ววกให้โค้งเคลื่อนลงพร้อมกับพลิกให้สีเต็มหน้าหางม้าเมื่อใกล้สุดคันชักและให้เสียงดังขึ้น

กลวิธีที่กล่าวมาข้างต้นสามารถเลือกใช้ได้ตามบริบทที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลง อาทิ ระดับของเพลง ระดับของฝีมือผู้บรรเลง

2.3 บทบาทหน้าที่ของซอด้วง ซออู้ และ ซอสามสาย

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาการดนตรีไทย ได้ระบุบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นบทบาทหน้าที่ที่ใช้ในบริบทของการบรรเลงรวมวงทั้งสิ้น ในการบรรเลงรวมวงนั้นประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีหลายชิ้น ย่อมจำเป็นที่จะต้องแบ่งหน้าที่กันบรรเลงเพื่อให้เพลงที่บรรเลงออกมาเกิดสุนทรียรสแก่ผู้ฟัง การบรรเลงรวมวงนั้นจะประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับทำลำนำ หรือ บางที่เรียกว่าเครื่องดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับทำจังหวะ

กรมศิลปากร (2545) ระบุว่า

ซอสามสาย คลอเสียงคนร้อง โหยหวนไปตามลำนำ บางทีก็เก็บบ้าง

ซอด้วง เป็นหลัก เป็นผู้นำ เก็บบ้างโหยบ้างตามลำนำ

ซออู้ หยอกล้อ ยั่วเย้าไปกับพวกทำลำนำ

ประสิทธิ์ ถาวร (2515) ระบุว่า

ซอสามสาย ในเอกสารนี้ไม่ได้ระบุหน้าที่ของซอสามสายเอาไว้

ซอด้วง เป็นผู้นำวง เป็นหลักของวง เก็บบ้างโหยบ้างตามลำนำหรือทำหน้าที่แทนระนาดเอกในวงปี่พาทย์ ยกเว้นในวงมโหรี ระนาดเอกมีหน้าที่เป็นผู้นำวง

ซออู้ หลอกล้อยั่วเย้าไปกับซอด้วง ทำหน้าที่เป็นตัวตลกประจำวง หรือทำหน้าที่แทนระนาดทุ้มในวงปี่พาทย์

สงบศึก ธรรมวิหาร (2545) ระบุว่า

ซอสามสาย สีเก็บบ้าง โหยหวนเป็นเสียงยาว ๆ บ้าง มีหน้าที่คลอเสียงคนร้องและดำเนินทำนองเพลง

ซอด้วง มีหน้าที่เป็นผู้นำวงและดำเนินแนวเนื้อเพลงเป็นหลักของวงดนตรี

ซออู้ ดำเนินแนวเนื้อเพลงบ้าง ล้อขัดกับซอด้วงบ้าง หยอกล้อยั่วเย้าไปกับทำนองเพลง

บทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดนั้นจะไม่ได้เป็นกฎระเบียบที่เคร่งครัดรัดตึง แต่ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางในการบรรเลง เพราะหากไม่มีหลักเรื่องบทบาทหน้าที่ให้ได้ใช้เป็นแนวทางกำหนดไว้เลย ก็จะไม่เกิดความสมดุลในการบรรเลง จะบรรเลงกันอย่างตามอำเภอใจ ซึ่งนักดนตรีจะต้องเข้าใจว่า บทบาทหน้าที่ เป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกัน เพราะจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สับสนวุ่นวาย

2.4 องค์ประกอบของเพลงไทย

บุษยา ชิตท้วม (2561) ได้บรรยายถึงองค์ประกอบของเพลงไทย ไว้ว่าองค์ประกอบของเพลงไทยว่ามี 5 องค์ประกอบได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 เสียง เป็นปัจจัยหลักขององค์ประกอบนี้กำหนดใช้ในงานด้านดุริยางคศิลป์ไทย เพื่อบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เสียงในองค์ประกอบของเพลงไทยนั้นหน่วยเสียงหรือพยางค์เสียง ได้แก่ เสียงที่ถูกทำให้เกิดขึ้นทุกเสียงในระบบดนตรีไทย จำแนกย่อยออกเป็นแต่ละ 1 หน่วยเสียง เมื่อกำหนดใช้ เป็นตำแหน่งของเสียงและกำหนดเป็นส่วนประกอบของทำนองต่าง ๆ ในวิชาดุริยางคไทยกำหนดเรียกทั้งเสียงหรือพยางค์ ทั้งเสียงที่มีเสียงและไม่มีเสียง

องค์ประกอบที่ 2 ลำนำ หมายถึง ลักษณะของเสียงหรือกลุ่มเสียงที่ผู้ประพันธ์กำหนดขึ้นเป็นลักษณะต่าง ๆ ก่อนการนำไปเรียบเรียงดำเนินเป็นทำนองจัดระเบียบเรียงร้อยเคลื่อนที่ไปโดยมาตรฐานของจังหวัดย่อยที่ดำเนินอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งรูปของลำนำเกิดขึ้นได้โดยการนำเอาชนิดต่าง ๆ ของเสียง (สั้น ยาว เบา แรงหยุด หรือเสียงหยุด) มาจัดเป็นลักษณะสำคัญต่าง ๆ พยางค์เดี่ยวบ้าง หลายพยางค์บ้าง กระชั้นบ้าง ท่างบ้าง ผสมกัน บ้าง เป็นลักษณะลำนำ (ลำนำลักษณะต่าง ๆ) สำหรับนำไปเรียบเรียงร้อยเป็นทำนองตามความประสงค์ของผู้ประพันธ์ ส่วนของลำนำนี้ไม่เกี่ยวข้องกับจังหวะจนกว่าผู้ประพันธ์จะนำจังหวะไปจัดเข้ากับจังหวะ ผลของการจัดระเบียบก็เกิดเป็นทำนองตามความประสงค์ของผู้ประพันธ์ (บุษยา ชิตท้วม, 2561 อ้างถึงใน บุญช่วย โสวัตร, 2526)

องค์ประกอบที่ 3 จังหวะประกอบด้วยจังหวะทั่วไปจังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับ ก. จังหวะทั่วไป

ก. จังหวะทั่วไป คือ จังหวะสามัญที่นักดนตรีหรือบุคคลมีอยู่ภายในใจ ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ เป็นส่วนย่อยในการแบ่งจังหวะ

ข. จังหวะฉิ่ง คือ จังหวะที่เกิดจากการกำกับโดยเครื่องดนตรีไทยที่เรียกว่า ฉิ่ง มีหน้าที่แสดงให้จังหวะย่อยให้ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม และแสดงถึงความสอดคล้องกันของจังหวะทั่วไปหรือจังหวะสามัญที่นักดนตรีแต่ละคน แบ่งส่วนจังหวะภายในจิตใจ ให้มีความพร้อมเพียงในการบรรเลง

ค. จังหวะหน้าทับ คือ จังหวะที่ใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังกำกับจังหวะ ซึ่งถือว่าจังหวะหน้าทับมีบทบาทหน้าที่ในการนับจังหวะ บอกอัตราความซ้ำเร็วของเพลง และความสั้น ยาวของเพลงนั้น ๆ

องค์ประกอบที่ 4 ทำนองหมายถึงเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่ประกอบด้วยอัตราสั้น ยาว เบา แรง เรียกว่า ที่มีสสะ มีส่วนสัด จังหวะ วรรคตอนและสัมผัส สิ่งประกอบกันเข้าเป็นทำนอง 4 ส่วน คือ เสียง ลำนำ จังหวะ และทำนอง

องค์ประกอบที่ 5 การประสานทำนอง คือ วิชาการเรื่องการแปลทำนอง ในการดำเนินทำนองบรรเลงของเครื่องดำเนินทำนองทั้งหลายในระบบของดนตรีไทยในเพลงประเภทดำเนินทำนอง เครื่องดำเนินทำนองถูกกำหนดให้บรรเลงด้วยวิธีการแปลทำนองเป็นแบบแผนหนึ่งซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2542) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของดนตรีไทย(ไว้ว่า การศึกษาองค์ประกอบของดนตรีไทย ควรพิจารณาจากลักษณะของดนตรี ดังนี้

1. เสียง (Tone)

1.1 ระดับเสียง (Pitch) หมายถึงระดับความสูงต่ำของเสียง ซึ่งเกิดจากความถี่ของการสั่นสะเทือน ถ้ามีการสั่นสะเทือนเร็วจะส่งผลให้มีเสียงสูงถ้ามีความถี่สั่นสะเทือนต่ำ จะส่งผลให้มีเสียงต่ำ

1.2 ความสั้นยาวของเสียง (Duration) หมายถึง คุณสมบัติ ของเสียงที่มีความสำคัญในการกำหนดลีลา จังหวะ การกำหนดสั้นยาวของเสียงสามารถแสดงให้เห็นได้จากลักษณะของตัวโน้ตตัวกลม เช่น ตัวขาว ตัวดำ สำหรับดนตรีไทยแต่เดิมไม่มีการบันทึกโน้ตการสร้างควมสั้นยาวของเสียงสังเกตได้จากลีลาการกรอหรือ คั่นชกของซอ

1.3. ความเข้มของเสียง (Intensity) เกี่ยวข้องกับน้ำหนักความหนักเบาของเสียง ความเข้มของเสียง จะเป็นคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดการเกื้อหนุนให้เสียงมีลีลาจังหวะที่สมบูรณ์ ในกรณีดนตรีไทยปรากฏแต่ ในเพลงเชิดจีน

1.4. คุณภาพของเสียง (Quality) เกิดจากคุณภาพของแหล่งกำเนิดเสียง ปัจจัยที่ทำให้คุณภาพเสียง มีความแตกต่างกันนั้นเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น วิธีการผลิตเสียง รูปทรงของแหล่งกำเนิดเสียง วัสดุที่ทำให้เกิดเสียง เป็นต้น

2. พื้นฐานจังหวะ (Element of Time)

2.1 จังหวะภายใน ได้แก่ ความซ้ำเร็ว จังหวะเคาะ และลีลาจังหวะ

2.2 จังหวะภายนอก ได้แก่ จังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับ

3. ทำนอง (Melody)

ทำนองเป็นการจัดระเบียบของเสียงที่มีความเกี่ยวข้องกับความสูงต่ำ ความสั้นยาว ความดังเบาคุณสมบัติเหล่านี้เมื่อนำมาบรรเลงต่อเนื่องบนพื้นฐานของความซ้ำเร็วจะเป็นองค์ประกอบของดนตรีที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายมากที่สุด ทำนองจะมีส่วนในการสร้างความประทับใจจดจำและแยกแยะความแตกต่างระหว่างเพลงหนึ่งกับอีกเพลงหนึ่ง

3.1 ทำนองหลัก เป็นเนื้อทำนองที่แท้จริงของเพลงไทย

3.2 ทำนองตกแต่ง เป็นทำนองที่ประดิษฐ์ตกแต่งระดับประดาทำนองหลักให้มีความไพเราะเหมาะสมกับเครื่องดนตรีแต่ละประเภท

4. พื้นผิวของเสียง (Texture)

4.1 Monophonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่มีแนวทำนองเดียวไม่มีเสียงประสาน พื้นผิวเสียงในลักษณะนี้ถือเป็นรูปแบบการใช้แนวเสียงของดนตรีในยุคแรก ๆ ของดนตรีในทุกวัฒนธรรม

4.2 Polyphonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่ประกอบด้วยแนวทำนองขึ้นไป แต่ละแนวมีความโดดเด่นและเป็นอิสระจากกันในขณะที่ทุกแนวสามารถประสานกลมกลืนไปด้วยกัน

4.3 Homophonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่ประสานด้วยแนวทำนองแนวเดียวโดยมีกลุ่มเสียงคอร์ด ทำหน้าที่สนับสนุนในคีตนิพนธ์ประเภทนี้มักจะเคลื่อนที่ในระดับเสียงสูงที่สุดในบรรดากลุ่มเสียงด้วยกัน บางโอกาสแนวทำนองอาจจะเคลื่อนที่ในระดับต่ำได้เช่นกัน

4.4 Heterphonic Texture รูปแบบของเสียงที่มีแนวเสียงที่มีทำนองหลายทำนอง แต่ละแนวมีความสำคัญเท่ากันทุกแนว เป็นรูปแบบการประสานเสียงและวัฒนธรรมดนตรีไทยในการบรรเลงดนตรีไทยแนว หลายแนวซึ่งอาจจะบรรเลงโดยระนาดเอก ระนาดทุ้ม ขลุ่ย ตามอิสระในการสร้างลีลาทำนองของตนแต่ต้องอยู่ กรอบของทำนองหลักร่วมกัน

5. สีสันของเสียง (Tone Color)

5.1 กลุ่มที่มีเสียงราบเรียบ เครื่องดนตรีกลุ่มนี้ ได้แก่ เครื่องเป่าและเครื่องสี เช่น ปี่ ขลุ่ย ซอ โดยธรรมชาติเครื่องดนตรีประเภทเป่าสามารถผ่อนลมเข้าออกให้หมุนเวียนไปมากระแสนเสียงที่ถูกผลิตออกราบเรียบและต่อเนื่อง ในลักษณะที่คล้ายกันของเสียงเครื่องดนตรีประเภทสี หากนักดนตรีลากคันชักออกสัมผัสกับซอโดยไม่หยุดพัก กระแสนเสียงที่ผลิตออกมาจะมีความราบเรียบและต่อเนื่อง

5.2 กลุ่มที่มีเสียงไม่ราบเรียบ คือ กลุ่มตระกูลเครื่องตีและดีด ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงเล็ก และจะเข้ โดยธรรมชาติเครื่องดนตรีกลุ่มนี้ ดีด 1 ครั้ง หรือตี 1 ครั้งจะผลิตเสียงได้เพียงหนึ่งเสียงและ ออกมาเป็นเสียงสั้น ๆ ดังนั้นถ้าต้องการผลิตเสียงหลายครั้ง อยู่ที่เสียงของการดีดหรือตีที่พรั่ง ละเอียดและต่อเนื่องเป็นสายแห่งเส้นเสียงเดียวกัน

6. คีตลักษณ์ (Forms)

คีตลักษณ์หรือรูปแบบของเพลงเปรียบเสมือนกรอบที่หลอมรวมเอาจังหวะ ทำนอง พื้นผิว และสีสันทันของเสียง ให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน สามารถพิจารณาได้จากลักษณะดังต่อไปนี้

6.1 รูปแบบของเพลง ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นกรอบภายนอก การที่เพลงจะมีความสั้นยาว กี่ท่อน อัตราจังหวะช้าหรือเร็วอย่างไร เท่าใด ล้วนเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของเพลงรูปแบบ เพลงไทยที่สำคัญ เช่น เพลงเถา เพลงตับ เพลงลาวและเพลงโหมโรง เป็นต้น

6.2 ลีลาของเพลง ในดนตรีไทยลีลาของเพลงจะมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการที่ผู้ประพันธ์ เพลงใช้สร้างสรรค์ผลงาน เช่น ลูกลือลูกชัด เก็บ กรอ เป็นต้น

2.5 ผลงานการผลิตซอด้วง ซออู้และซอสามสายของบ้านซอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

บ้านซอบางปะกงตั้งอยู่ที่ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา สถานที่ผลิต ซอ และจำหน่ายเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ซอด้วง ซออู้และซอสามสายซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับผู้ที่มีความ ชื่นชอบและรักในเสียงซอไม่ว่าจะเป็นนักดนตรีสมัครเล่นหรือนักดนตรีอาชีพต่างก็พึงพอใจในคุณภาพ ของซอทั้งสามชนิด เนื่องจากมีสุ้มเสียงที่ไพเราะกังวานเอื้ออำนวยแก่การบรรเลงได้เป็นอย่างดี ไม่เพียงแต่คุณภาพในด้านเส คุณภาพและความงามในเชิงช่างและทัศนศิลป์ยังปรากฏให้เห็นบนตัวซอ อย่างชัดเจน ความละเอียดประณีตของ ลวดลายที่ช่างผู้ผลิตงานบรรจงรังสรรค์ ตกแต่งให้งดงาม ก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผลงานเป็นที่ชื่นชอบและตอบสนองความต้องการของลูกค้ามาเป็นเวลา ยาวนานจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 15 บ้านซอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/3dgP7np> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

การผลิตและตกแต่งลวดลายของซอด้วง ซออู้และซอสามสายของบ้านซอบางปะกงนั้น มีมากมาย หลากหลายรูปแบบ อาทิ คันทวนไม้มะเกลือ ไม้แก้ว ไม้กระพี้เขาควาย ลายกะโหลกซออู้ แกะสลักลายเทพเทวดา ลายสรรพสัตว์ ดอกไม้ธรรมชาติ ทวนซอสามสายฝังมุก งา ทอง เป็นต้น ลวดลายแต่ละรูปแบบนั้นมีความงามเป็น แบบเฉพาะตน มีความงดงามเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่มีความต้องการจะได้ซอที่มีคุณภาพมาครอบครอง

ตัวอย่างผลงานการผลิตของบ้านซอ บางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่

ภาพที่ 16 ซอด้วงมะเกลือประกอบชุด คันชักหางม้าแท้ ทาสีเคลือบเงา
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 17 งานซออู้ประกอบชุด คันชักหางม้าแท้ ทาสีเคลือบเงา
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 18 ซอสามสายมะเกลือ และซอสามสายไม้แก้ว ทวนกลางมุกไฟ คันทักหางม้าแท้

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 19 ชุดซอดั้ง ซอู้ ไม้แก้วทวนกลางดำ และซอสามสายไม้แก้วทวนกลางมุกไฟ

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 20 กระบอกซอด้วงไม้มะเกลือ

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 21 กระโหลกซออุ้แกะสลักลายดอกพุดตาล

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563.

ภาพที่ 22 กะโหลกซออุ้แกะสลักลายมัจฉานุ
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 23 กะโหลกซออุ้แกะสลักลายพระพิฆเนศ
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 24 กะโหลกซออุ้แกะสลักลายครุฑ ลายกนก
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

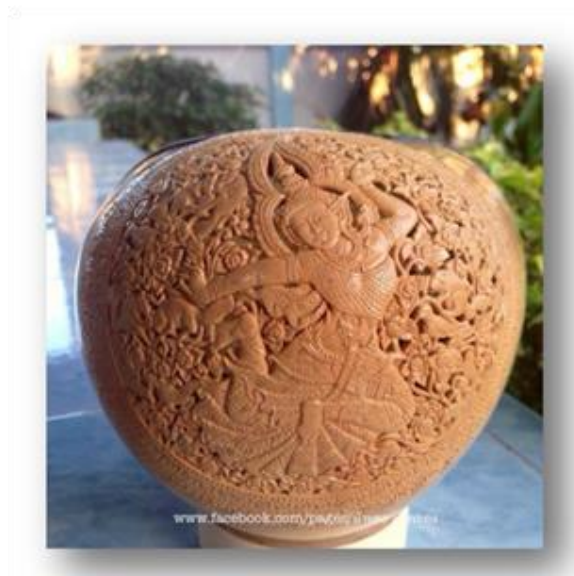
ภาพที่ 25 กะโหลกซออุ้แกะสลักลายครุฑแปลง
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 26 กะโหลกซออุ้แกะสลักลายครุฑยุคนาค
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 27 กะโหลกซอऊँแคะสลักลายนกรการเวก
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 28 กะโหลกซอऊँแคะสลักลายนางมณีเมขลา
ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 29 กะโหลกซอสามสาย

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 30 ซอด้วงไม้มะเกลือคันทวนกลางมุกไฟ

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 31 คันทวนซอऊไม้กระพี้เขาควายและคันทวนซอऊไม้มะเกลือ
 ประกอบทวนกลางมุกไฟลายดอกพิกุลและลายธรรมชาติ
 ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 32 คันทวนกลางงาประกอบใส่คันทวนซอด้วงซอऊไม้มะเกลือ
 ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 33 ชุดทวนกลางงาชอด้วงซอฮู้

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 34 คันทวนกลางมุกไฟ

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 35 ลูกบิดชอด้วง

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 36 ลูกบิดชออู๋

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 37 ลูกบิดชอสามสาย

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 38 คันทักชอด้วง

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 39 คันทักชออู้

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 40 คันทักชอสามสาย

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 41 โขนซอด้วง

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 42 โขนซออู้

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 43 โขนซอสามสาย

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

ภาพที่ 44 หัวซอสามสาย

ที่มาภาพ : <https://bit.ly/35yTebZ> สืบค้นเมื่อ 24 ส.ค. 2563

2.6 ทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย

ประพันธ์ ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับแปลของ ฌ. นครหมายถึง ก. แต่งเรียบเรียง ร้อยกรอง ถ้อยคำเป็นข้อความเชิงวรรณคดี (ส. ปุรพจน ป. ปพจน).

จากการค้นคว้าเชิงเอกสาร พบทฤษฎีการประพันธ์ โดย พิชิต ชัยเสรี (2557) บรรยายไว้ใน หนังสือการประพันธ์ เพลงไทย ระบุลักษณะการประพันธ์เพลงเป็น 4 แบบ ดังนี้

บันดาลรังสฤษฎ์ หมายถึงการประพันธ์เพลงโดยมีแรงบันดาลใจมาจากเหตุปัจจัยภายนอก คือ สิ่งแวดล้อม หรือปรากฏการณ์ที่แวดล้อมห่อหุ้มศิลปินอยู่ หรือเหตุปัจจัยภายใน คือ ความสะท้อนใจของศิลปินก็เป็นได้ William Wordsworth กวีอังกฤษแสดงลำดับการรังสฤษฎ์ไว้อย่างรัดกุม เบื้องต้นที่สุดศิลปินจะต้องสะท้อนใจที่เข้มข้นพอจึงทำให้เกิดการตรึงจิตขึ้น จนได้สภาวะที่เรียกว่า ความสงบระงับอันเป็นสันติราบรื่น (Tranquility) จากจุดนี้จึงเกิดพลังทะยานที่จะจะแสดงออกเป็น งานศิลปะต่าง ๆ ต่อไป ช่วงระหว่างความสะท้อน การตรึงจิตนี้อาจย้อนไปมาได้หลายครั้ง จนกว่าจะ บรรลุความสงบระงับ

ศีกศิตอนุรักษ์ คำว่า ศีกศิต ใช้ตามศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ ราชบัณฑิตสาสุนทรียศาสตร์ ขาปรัชญา เพื่อเทียบกับคำว่า Classicของฝรั่ง ครั้นเมื่อเวลาล่วงต่อมามีหลักการ กรอบ กระสวนและ ระเบียบเรียงร้อยเพิ่มโดยลำดับ ศีกศิวีประเภทแรกไม่อาจใช้แรงบันดาลใจเสรีเช่นเดิม เพราะต้องเอื้อ กรอบความคิดศีกศิต ซึ่งแท้ที่จริงแล้วคือผลของการกลั่นกรองภูมิปัญญาของแต่ละชาติแต่ละสังคม จนสำเร็จลงตัวในลักษณะ 4 ประการ คือ ความกลมกลืน ดุลยภาพ ถวิล เคารพอดีตและมโนทัศน์ แห่งความสมบูรณ์ ศีกศิวีสามารถสำแดงแรงบันดาลใจของตนออกมาเป็นบทประพันธ์ที่ถึงพร้อม

ชนบักดีสบสมัย ช่วงเวลาแห่งความรุ่งเรืองของศีกศิตสมัยนี้เอง กวีทั้งปวงก็ยังคงรักษา ลักษณะการทั้งสี่อย่างไว้ แต่วัฒนธรรมนั้นมีชีวิต ขึ้นชื่อว่าชีวิตก็ย่อมจะคงที่เฉยนิ่งอยู่ไม่ได้ มีอันต้อง ดนตรีก็เช่นกันในระหว่างที่ยังภักดีต่อชนบักดีสบสมัยอยู่นั้น ศีกศิวีอาจจะปรับแปรบทประพันธ์ของตน คล้อยตามสมัยที่ยังเกิดเป็นช่วง ๆ เช่น นิยมแต่งเพลงเป็นสำเนียงภาษา นิยมแต่งปกปิดรอก ทำนองเดิม นิยมแต่งเป็นดอกเป็นสร้อย นิยมแต่งพรรณนาธรรมชาติ เป็นต้น ทั้งนี้ก็ยังคงรักษาชนบักดี สบสมัยอยู่เช่นเดิม จึงกล่าวได้ว่าศีกศิวีประเภทศีกศิตอนุรักษ์และชนบักดีสบสมัยดังกล่าวนี้ยังคงเป็นพวก เดียวกันอยู่นั่นเอง

บุกไพรเบิกทาง ความเคร่งครัดรัดตึงของชนบักดีสบสมัยนั้นย่อมครอบครองควบคุมอยู่ได้ ในช่วงเวลาหนึ่ง กวีเก่งกล้าสามารถรุ่นถัด ๆ มา ก็ย่อมจะใคร่ลี้ลองความแปลกใหม่อันล่วงชนบักดี สบสมัย ซึ่งนับเป็นธรรมชาติของศิลปินทั้งปวงอยู่แล้ว ในอันที่จะถวิลหาเสรีอันไร้ขอบเขต เมื่อเป็นเช่นนี้ ความคิดสร้างสรรค์ก็ย่อมปรากฏทำทนายชนบักดีสบสมัยออกมาโดยลำดับ ประหนึ่งนักผจญภัยที่บุกป่าฝ่าดง เพื่อหาทางออกไพรพสุกษที่ปิดล้อมอยู่ บ้างก็เบิกทางได้สำเร็จ สามารถแผ้วทางกางป่าได้ แนวทาง

ใหม่มีผู้เดินตามเป็นที่ยกย่องและนับถืออย่างยิ่ง บ้างก็หลงทางเสียตนเป็นดุจเสียจริต จับด่าถล่มแดง
ปะเหมาะก็ทำไฟไหม้ป่าและทิ้งชีวิตไปเสียก็มี

บุษยา ชิตห้วมถึงในมนตรี (2561) กล่าวถึงหลักการประพันธ์เพลงไทยไว้ว่า

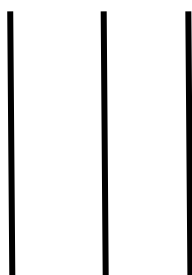
...ได้เริ่มเรื่องการแต่งเพลงไว้แล้วว่า ชั้นแรกของการแต่งควรจะหัดแต่งหรือทวิขึ้นหรือขยาย
ส่วนออกแต่มีใช้ขยายออกไปโดยมิได้แต่ง คำว่าแต่งจะต้องใช้ความคิดสติปัญญา ประกอบด้วยความรู้
ประดิษฐ์เรียงเรียงให้ไพเราะ และถูกต้องตามหลักเกณฑ์ สิ่งสำคัญของการแต่งเพลงไทย คือ พิจารณา
ให้รู้แน่นอนว่า ทำนองในประโยค หรือ จังหวะนั้น ๆ ดำเนินอย่างไร เรียงเสียง, ข้ามเสียง, จากต่ำ
ไปหาสูง, จากสูงมาหาต่ำ, ซ้ำหรือเลียนกันอย่างไร ใช้ที่ห่างอย่างไร...

2.7 ทฤษฎีศิลป์ เรื่องความหมายของเส้น

เส้น (Line) เป็นส่วนประกอบหนึ่งของทัศนธาตุ (Visual Elements) หมายถึง การนำจุด
หลาย ๆ จุดมาเรียงต่อกันไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเป็นทางยาว หรือสิ่งที่เกิดจากการขีด ขีด เขียน
ลาก ให้เกิดเป็นริ้วรอยที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีผลต่อการรับรู้ เพราะทำให้เกิดความรู้สึก
ต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ เส้นเป็นพื้นฐานสำคัญของศิลปะทุกแขนง ใช้ร่างภาพเพื่อถ่ายทอด
สิ่งที่เห็นและสิ่งที่คิดจินตนาการให้ปรากฏเป็นรูปภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เส้นตรงและ
เส้นโค้ง ดังนี้

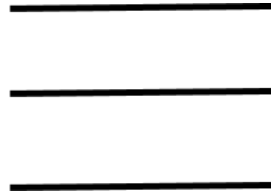
ลักษณะที่ 1 เส้นตรง

1) เส้นตั้ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล
พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง

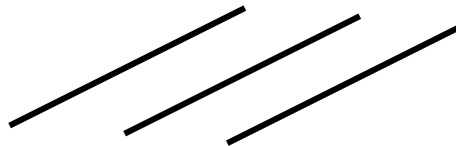
ภาพที่ 45 เส้นตั้ง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

2) เส้นนอน คือ เส้นตรงที่นอนราบไปกับระดับพื้นโลก ให้ความรู้สึกกว้างขวาง สงบเงียบ เยือกเย็น ผ่อนคลาย

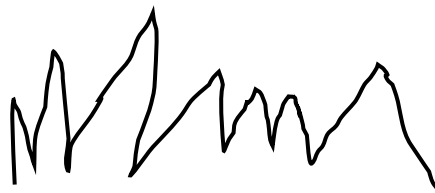
ภาพที่ 46 เส้นนอน
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

3) เส้นเฉียง คือ เส้นตรงเอนไม่ตั้งฉากกับพื้นระดับ ให้ความรู้สึกไม่มั่นคง เคลื่อนไหว แปรปรวน ไม่สมบูรณ์

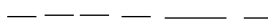
ภาพที่ 47 เส้นเฉียง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

4) เส้นฟันปลา คือ เส้นตรงหลายเส้นต่อกันสลับขึ้นลงระยะเท่ากัน ให้ความรู้สึกรุนแรง กระแทก ตื่นเต้น อันตราย ขัดแย้ง

ภาพที่ 48 เส้นฟันปลา
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

5) เส้นประ คือ เส้นตรงที่ขาดเป็นช่วง ๆ มีระยะไม่เท่ากัน ให้ความรู้สึกไม่ต่อเนื่อง ขาดระยะใจหาย ไม่แน่นอน

ภาพที่ 49 เส้นประ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลักษณะที่ 2 เส้นโค้ง

- 1) เส้นโค้งลง คือ เส้นที่เป็นท้องกระทะคล้ายเชือกหย่อน ให้ความรู้สึกอ่อนโยน เคลื่อนไหวไม่แข็งแรง

ภาพที่ 50 เส้นโค้งลง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

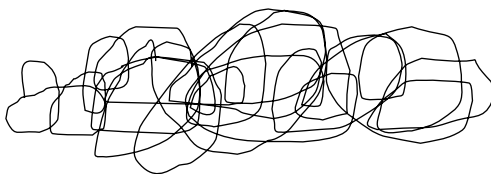
- 2) เส้นโค้งขึ้น คือ เส้นที่โค้งเป็นหลังเต่าคล้ายคันธนู ให้ความรู้สึกแข็งแรง เชื้อมั่น เคลื่อนไหว

ภาพที่ 51 เส้นโค้งขึ้น

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

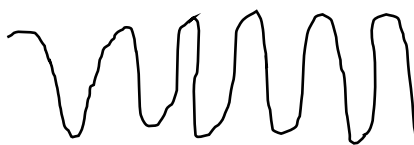
- 3) เส้นโค้งอิสระ คือ เส้นโค้งต่อเนื่องกันไปไม่มีทิศทาง คล้ายเชือกพันกัน ให้ความรู้สึกวุ่นวายยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ

ภาพที่ 52 เส้นโค้งอิสระ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

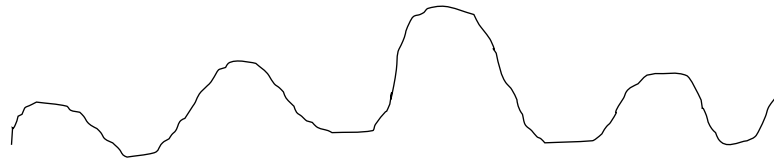
- 4) เส้นโค้งวงแคบ ให้ความรู้สึกถึงพลังความเคลื่อนไหวที่รุนแรง การเปลี่ยนทิศทางที่รวดเร็ว ไม่หยุดนิ่ง

ภาพที่ 53 เส้นโค้งวงแคบ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

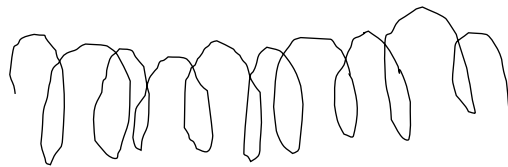
5) เส้นโค้งแบบคลื่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล

ภาพที่ 54 เส้นโค้งแบบคลื่น

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

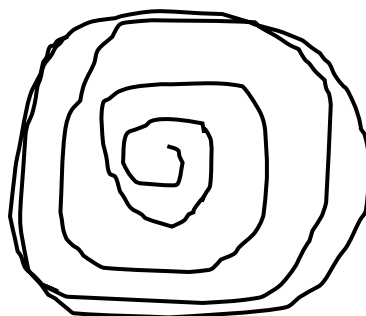
6) เส้นคด คือ เส้นโค้งขึ้นโค้งลงต่อเนื่องกันคล้ายคลื่นในทะเล ให้ความรู้สึกเลื่อนไหล ต่อเนื่อง อ่อนช้อย นุ่มนวล

ภาพที่ 55 เส้นคด

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

7) เส้นก้นหอย คือ เส้นโค้งต่อเนื่องกันวนเข้าเล็กลงเป็นจุดคล้ายก้นหอย ให้ความรู้สึกอัดอัด เคลื่อนไหวคลี่คลาย หรือเติบโตในทิศทางที่หมุนวนออกมา ถ้าหมุนเข้าไปจะเห็นพลังความเคลื่อนไหว ที่ไม่สิ้นสุด

ภาพที่ 56 เส้นก้นหอย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

2.8 ทฤษฎีการสร้างสรรคงานศิลปะ

ชาลนุณรงค์ พรรุงโรจน์ กล่าวถึงทฤษฎี Taler อ้างถึงใน อังคณา ใจเหิม (2554:59) ไว้ว่า ผลงาน ของความคิดสร้างสรรค์ของคนนั้นไม่จำเป็นต้องสูงสุดเสมอไป คือไม่จำเป็นต้องคิดค้นคว้า ประดิษฐ์สิ่งของใหม่ ที่ยังไม่มีผู้ใดคิดมาก่อนเลย หรือสร้างทฤษฎีที่ต้องใช้ความคิดนามธรรมสูงส่งยิ่ง แต่ความคิดสร้างสรรค์อาจเป็นขั้นใดขั้นหนึ่งใน 6 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ความคิดสร้างสรรค์ขั้นต้นซึ่งเป็นสิ่งสามัญธรรมดา หมายถึง พฤติกรรมหรือ การแสดงออกของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งพฤติกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องอาศัยความคิดริเริ่มและทักษะ แต่อย่างใด เพียงแค่กล้าแสดงออกอย่างอิสระเท่านั้น

ขั้นที่ 2 ผลงานซึ่งผลิตออกมาโดยจำเป็นต้องอาศัยทักษะบางประการ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็น สิ่งใหม่

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างสรรค์ เป็นขั้นที่แสดงถึงความคิดใหม่ของคุณคน ไม่ได้ลอกเลียนแบบ มาจากใคร แม้ว่างานนั้นจะมีคนอื่นคิดแล้วก็ตาม

ขั้นที่ 4 ขั้นความคิดสร้างสรรค์ ขั้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ซ้ำแบบใคร เป็นขั้นที่ผู้กระทำได้ แสดงให้เห็น ความสามารถที่แตกต่างไปจากผู้อื่น

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาปรับปรุงผลงานในขั้นที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นที่ 6 ขั้นความคิดสร้างสรรค์สุดยอด สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมสูงสุดได้

กระทรวงศึกษาธิการ อ้างใน ดวงรัตน์ บุญวัน (2552: 15) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นจะ เกิดขึ้นได้กับบุคคลบุคคลหนึ่งนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานในการที่จะสร้างกระบวนการคิด สร้างสรรค์ มีองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. คิดคล่องแคล่วเป็นลักษณะการคิดหาคำตอบได้เร็ว คิดคล่องแคล่วมีปริมาณมากในปริมาณ ที่จำกัด
2. คิดความยืดหยุ่น เป็นลักษณะของการคิดได้หลายทาง จัดกลุ่มความคิดได้หลายทิศทาง
3. คิดริเริ่ม เป็นลักษณะของความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากคนอื่นคิดไม่ถึง กล้าคิด นำมาประยุกต์ใช้
4. คิดรอบคอบละเอียดลออ เป็นลักษณะการคิดช่างสังเกต พิถีพิถัน สารระชัดเจน ขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิลฟอร์ด (Guilford) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ 4 อย่าง ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะของความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มเกิดมาจาก

1.1 การนำความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง

1.2 การนำความรู้เดิมมาประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่

1.3 ผลงานมีลักษณะเพิ่งเกิดคิดค้นหรือผลิตขึ้นมาใหม่

1.4 ความคิดริเริ่มจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเป็นคนกล้าคิดกล้าทดลอง ลักษณะความคิดสร้างสรรค์ ต้องเป็นคนมีจินตนาการ มีลักษณะของนักจินตนาการ ประยุกต์ ไม่เพียงแต่ความคิดโดยไม่ลงมือทำ เมื่อคิดแล้วต้องสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานด้วย

2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของมนุษย์หรือบุคคลในการคิดค้นหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว มีคำตอบ ที่หลากหลายในเวลาจำกัดหรือภาวะที่คับขัน ต้องเผชิญหน้ากับสิ่งต่าง ๆ

3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทหลายทิศทางเป็นตัวเสริมและเพิ่มคุณภาพความคิดคล่อง

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดที่สามารถจำแนกแยกแยะ ในสิ่งที่ผู้อื่นมองไม่เห็นได้อย่างชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ความคิดออกไปอย่างครอบคลุมสมบูรณ์ ความคิดละเอียดลออ เป็นลักษณะพิเศษของนักสร้างสรรค์ที่จะทำให้ผลงานมีความแปลกใหม่ จากกรณีนี้ จะเห็นได้ว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวเอง ส่วนจะมากหรือน้อยอยู่ที่การฝึกคิดปฏิบัติเป็นสำคัญ (ถวัลย์ มาศจรัส อังใน ดวงรัตน์ บุญวัน, 2552:15)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานด้านดุริยางคศิลป์นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึง ศาสตร์ทางด้านดนตรีไว้หลายประเด็น มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีสากลและส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรี บางทฤษฎีสามารถใช้ได้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ซึ่งนักวิชาการทางด้านดนตรีได้กล่าวไว้เป็นประเด็นดังนี้

สมชัย ใจดีและยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2542) กล่าวถึงการสร้างสรรค์ศิลปะว่า “...ศิลปะ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยแรงดลใจจากความรักสวयรักงาม ศิลปะช่วยให้เกิดความสุขความสดชื่นในจิตใจ ซึ่งมนุษย์สามารถสัมผัสความสุขเหล่านี้ได้ทั้งกายและใจ

สมัยโบราณศิลปะเกิดขึ้นเนื่องจากแรงบันดาลใจทางศาสนา ประวัติศาสตร์ ประวัติวีรบุรุษ ตำนาน ฯลฯ โดยมนุษย์นำสิ่งที่เป็นนามธรรม (จับต้องไม่ได้ มองเห็นไม่ได้) มาเป็นรูปธรรม (มองเห็นได้ จับต้องได้) ประติมากรรม (รูปปั้น รูปสลัก) และจิตรกรรม (ภาพเขียน ลายเขียน) ซึ่งแสดงออกเห็นได้ชัดในศิลปะอันเกิดจากการนับถือผีสังเวทดาลัทธิศาสนาแต่ปัจจุบัน ศิลปะ

ไม่เกี่ยวกับศาสนามากนัก เพราะเทคโนโลยีเครื่องจักรและความคิดของมนุษย์เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและความเจริญของโลก ศิลปะในยุคใหม่จึงมีในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางด้านความเป็นอยู่และด้านวิทยาศาสตร์” เป็นต้น

เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี (2542) กล่าวถึงความแตกต่างของดนตรีไทยกับดนตรีตะวันตก ในหนังสือสังคีต นิยามว่าด้วยดนตรีไทย ไว้ว่า

วัฒนธรรมดนตรีตะวันตกและดนตรีไทย มีลักษณะความแตกต่างที่เด่นชัดคือ วิธีการสร้างทำนองในตะวันตกนั้น การสร้างทำนองจะกระทำโดยผู้ประพันธ์เพลง โดยผู้ประพันธ์เพลงจะแยกแยะลีลาทำนองของ เครื่องดนตรีแต่ละชนิดให้อย่างสมบูรณ์ นักดนตรีเพียงทำหน้าที่ใช้ความสามารถถ่ายทอดโน้ตสื่อออกมาเป็นเสียง ในขณะที่วัฒนธรรมดนตรีไทยนั้น กระบวนการสร้างทำนองเกิดจากบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้ประพันธ์ทำนองหลักและนักดนตรีผู้แปรทำนอง ตามระเบียบวิธีการของการบรรเลงดนตรีไทย ผู้บรรเลงเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ จะใช้ภูมิปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ และทักษะระดับตกแต่งทำนองลูกซ้อยให้เหมาะสมกับ (ลีลา) ของเครื่องดนตรีที่ตนกำลังบรรเลงอยู่ โดยยึดกรอบของทำนองลูกซ้อยเป็นเกณฑ์เครื่องลีลาการบรรเลงของดนตรีที่ต่างกันนี้เรียกว่า “ทาง” เช่น ทางระนาดเอก ทางระนาดทุ้ม และทางซอด้วง เป็นต้น

กำจร สุนพงษ์ศรี (2555) กล่าวว่า “...การสร้างสรรคงานศิลปะ แห่่งกำเนิดหรือบ่อเกิดแห่งความบันดาลใจนี้มีด้วยกันหลายแหล่ง เช่น ธรรมชาตินับเป็นแหล่งดลใจให้ผู้สร้างงานศิลปะทุกสาขานำมาใช้ในการสร้างงานกันมากมาช้านาน สภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น สังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อการเมือง ความศรัทธาในศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ รวมไปถึงปัญหา จริยศาสตร์และอื่น ๆ เช่น ความยุติธรรม การกดขี่ขูดรีด ความรักความเมตตา ความกล้าหาญเสียสละ หรือเนื้อหาในประวัติศาสตร์ ล้วนเป็นแหล่งมให้มาหาศาลในการสร้างแรงบันดาลใจได้อย่างหลากหลาย”

Davis (กรมวิชาการ. 2544: 6-7 ; อ้างอิงจาก Davis. 1973) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความคิด สรรค์ของนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีของความคิดสร้างสรรค์ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ นักจิตวิทยาทางจิตวิเคราะห์หลายคน เช่น ฟรอยด์ และคริส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตใต้สำนึกระหว่างแรงขับทางเพศ (Libido) กับความรู้สึกรับผิดชอบทางสังคม (Social conscience) ส่วน คูโบ และรัค ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาแนวใหม่ กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ ซึ่งอยู่ในขอบเขตของจิตส่วนที่เรียกว่า จิตก่อนสำนึก

กลุ่มที่ 2 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยเน้นที่ความสำคัญของการตอบสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าเฉพาะหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังเน้นความสัมพันธ์ทางปัญญา คือ การโยงความสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งเร้าต่างๆ ทำให้เกิดความคิดใหม่ หรือสิ่งใหม่เกิดขึ้น

กลุ่มที่ 3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมานุษยนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด ผู้ที่สามารถนำความคิดสร้างสรรค์ออกมาใช้ได้คือผู้ที่มีสัญชาตญาณ คือ รู้จักตนเอง พอใจตนเอง และใช้ตนเองเต็มตามศักยภาพของตน มนุษย์จะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนเองมาได้อย่างเต็มที่นั้นขึ้นอยู่กับการสร้างสภาวะหรือบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ได้แก่ ล่าวถึงบรรยากาศ สร้างสรรค์ว่า ประกอบด้วยความปลอดภัยในเชิงจิตวิทยา ความมั่นคงของจิตใจ ความปรารถนาที่จะเล่นกับความคิดและการเปิดกว้างที่จะรับประสบการณ์ใหม่

กลุ่มที่ 4 ทฤษฎีอูต้า (AUTA) ทฤษฎีนี้เป็นรูปแบบของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลโดยมีแนวคิดที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ ความคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบอูต้าประกอบด้วย

- 1) การตระหนัก (Awareness) คือ ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเอง สังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และตระหนักถึงความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตนเองด้วย
- 2) ความเข้าใจ (Understanding) คือ มีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
- 3) เทคนิควิธี (Techniques) คือ การรู้เทคนิคในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคลและเทคนิคที่เป็นมาตรฐาน
- 4) การตระหนักในความจริงของสิ่งต่าง ๆ (Actualization) คือ การรู้จักหรือตระหนักในตนเอง พอใจในตนเอง และพยายามใช้ตนเองและพยายามใช้ตนเองเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยมีการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม การตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การผลิตผลงานด้วยตนเอง และมีความคิด ที่ยืดหยุ่นเข้ากับทุกรูปแบบของชีวิต (กรมวิชาการ, 2544)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานด้านศิลปะ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ระดับความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนนั้นย่อมมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงาน โดยสามารถใช้แรงบันดาลใจจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอนำมาสร้างสรรค์ผลงานและสื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความสะเทือนใจทั้งผู้ผลิตงานและผู้ชมงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ

2.9 ทฤษฎีจิตวิทยา เรื่อง อารมณ์มนุษย์ตามหลักจิตวิทยา

มุกดา ศรียงค์ และคณะ (2548) ได้กล่าวถึง ความหมายของอารมณ์ ไว้ว่า อารมณ์เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถสัมผัสและสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แต่เราก็สามารถรู้ถึงสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่แวดล้อมเราอยู่ได้ เช่น อาจสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมที่มีได้แสดงออกเป็นภาษาหรือคำพูด (non-verbal behaviour) จะเห็นได้จากการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกาย (body posture) บางครั้งอาจจะมี ความหมายในการตีความหมาย เพราะสังคมแต่ละสังคมนั้นอาจจะมี การแสดงอารมณ์ไม่เหมือนกัน เช่นบางสังคมการแลบลิ้นให้เป็นการทักทาย แต่บางสังคมอาจจะเป็น การประหลาดใจ จนบางครั้งอาจจะมี การตีความหมายผิดพลาด แม้แต่ในบรรดาบุคคลใกล้เคียงกัน ก็ตาม

ลักษณะอารมณ์ของมนุษย์มีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่

1) อารมณ์ไม่ใช่พฤติกรรมภายนอกหรือความคิดเฉพาะอย่าง แต่อารมณ์เป็นประสบการณ์ ความรู้สึกส่วนบุคคล ความรู้สึกนี้จะมากน้อยแปรเปลี่ยนไปได้ บางครั้งก็คลุมเครือบอกไม่ได้ว่ารู้สึก ว่าอย่างไร บางครั้งก็เกิดหลายอารมณ์ผสมกันทั้งดีใจและเสียใจ เช่น เมื่อได้ยืมข้าวเพื่อนรักเจ็บหนัก เราอาจรู้สึกสับสนปะปนกับความเศร้าที่เพื่อเจ็บป่วยกับความ รู้สึกดีใจที่ความเจ็บป่วยนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับตัวเรา

2) อารมณ์เป็นความรู้สึกที่รุนแรงและมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่แตกต่างไปจากการกระทำปกติทั่ว ๆ ไป เช่น เมื่อมีอารมณ์กลัวจนมือสั่น หน้าบิดเบี้ยว ท่าทางเกร็งแสดงการต่อต้าน ป้องกันตัว อาการแสดงออกเหล่านี้เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติโดยที่เราไม่รู้ตัว จะรู้ตัวว่าเกิดอารมณ์อะไร ก็ต่อเมื่อเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว อารมณ์อื่น ๆ เช่น อารมณ์รัก เราจึงมักได้ยินคำกล่าวที่ว่า “กว่าจะรู้ตัว ก็ตกหลุมรักเสียแล้ว”

3) อารมณ์มีความซับซ้อนกว่าความรู้สึกทางร่างกายอื่น ๆ บุคคลมีการประเมินหรือ แปลความหมายของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงจะเกิดอารมณ์นั้น ๆ เช่น การที่บุคคลเห็นสิงโตแล้ว มีความรู้สึกอย่างไร ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลนั้นเห็นว่าสิงโตเป็นสัตว์เลี้ยงที่เชื่องหรือสัตว์ป่าที่กำลัง หิวกระหาย การแปลความหมายสถานการณ์สามารถเปลี่ยนแปลงปฏิกิริยาทางอารมณ์ได้ เราตั้งใจให้ เกิดอารมณ์ไม่ได้แต่การเกิดอารมณ์จะเกิดขึ้นกับการรับรู้ความเข้าใจและความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ นั้น ๆ ว่าเราจะแปลความหมายว่าน่ากลัวหรือน่าพอใจ

4) อารมณ์จะเกิดร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ เช่น เมื่อบุคคลรู้สึกประหลาดใจ จะเบิกตาโต อ้าปาก อาจยกมือปิดหน้า ส่วนการตอบสนองภายในจะมีการเปลี่ยนแปลงอัตราการเต้น ของหัวใจ ปฏิกิริยาตอบสนองภายในเป็นปฏิกิริยาสะท้อนและบางอย่างก็เป็นเรื่องการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปคือ อารมณ์ใด ๆ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ทำให้ประเมินสถานการณ์พร้อมกับแสดงออกทางปฏิกิริยาตอบสนองทางสรีระ อาจจะเป็นปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติหรือเกิดจากการเรียนรู้ก็ได้

อารมณ์มนุษย์ตามหลักจิตวิทยา ได้แก่

- ความเข้มข้นของความรู้สึก

อารมณ์มีความเข้มข้นความบางต่างกัน เช่น ความรื่นรมย์อาจมีขอบเขตกว้าง ตั้งแต่ความพึงพอใจเล็กน้อย ๆ ไปถึงความยินดีปรีดาอย่างล้นเหลือ ความกลัวอาจจะมีขอบเขตตั้งแต่ประหวั่นพรั่นใจเล็กน้อยไปจนถึงกลัวจนจับใจ

- ระดับของการแสดงออก

ระดับของการแสดงออกของอารมณ์แต่ละอย่างนั้น อาจแสดงออกมามีลักษณะต่าง ๆ กันเช่น ความโกรธอาจทำให้เราอยากเข้าไปทำลายต้นตอแห่งความโกรธนั้น ความกลัวอาจทำให้เราอยากถอยหนี แต่ระดับความเข้มข้นของกิจกรรมนี้ไม่ขึ้นตรงต่อระดับความเข้มข้นของอารมณ์เสมอไป ถึงแม้ความโกรธอย่างมากอาจทำให้คนแสดงพฤติกรรมหลายอย่างได้ แต่คนที่มีความเศร้าโศกเสียใจอย่างรุนแรงอาจจะแสดงอะไรออกมาไม่ได้เลย

- ท่วงทำนอง

อารมณ์มีลักษณะของท่วงทำนอง เช่น ท่วงทำนองยินดี ท่วงทำนองไม่ยินดี เช่น ความสนุกสนาน ความภาคภูมิใจก็แสดงอารมณ์ในทางบวก แต่ความรู้สึกผิด ความเศร้าโศกก็แสดงท่วงทำนองไม่ยินดี

- ความซับซ้อน

หลายครั้งที่อารมณ์ของคนเราปะปนไปกับการคิด และอาจจะไม่แน่ใจว่า เรากำลังสุขหรือทุกข์ คนกำลังไปรับญาติกลับจากสงคราม อาจจะมีความสุขที่ได้เห็นญาติกลับบ้าน แต่ก็อาจเศร้าเสียใจที่ต้องเห็นญาติพิการจากสงคราม ความรู้สึกสุขหรือทุกข์ระคนกันและอาจจะวิตกกังวลต่อภาพที่จะได้เห็น

2.10 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

นักวิชาการได้อธิบายไว้อย่างกว้างขวางและหลากหลายประเด็น ดังนี้

กำจร สุนพงษ์ศรี (2555) กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ว่า “เนื่องจากสุนทรียศาสตร์ สุนทรียภาพ สุนทรียะ และสุนทรียวิทยา ล้วนเป็นเรื่องของมนุษย์ที่มีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ซึ่งเป็นลักษณะนามธรรมที่มีต่อธรรมชาติและงานศิลปะทุกสาขา ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปความรู้สึกต่าง ๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยรวบรวมจากหลายทัศนะด้วยกัน เช่น

สุนทรียศาสตร์ คือ การค้นคว้าความหมายของความพึงพอใจในความงาม (สุนทรียะ) ว่ามีลักษณะหรือ คุณสมบัติของความงาม เกิดจากวัตถุวิสัยหรือจิตวิสัย (ปรนัยนิยมหรืออัตนิยม) เป็นการศึกษาเชิงปรัชญา ว่าด้วย เรื่องความงามนั้น เกิดขึ้นที่ตัววัตถุตัวเองหรือเกิดจากบุคคลเป็นผู้ให้ความพึงพอใจสร้างความงามขึ้นมา

สุนทรียศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องสุนทรียภาพ หรือสิ่งที่เรียกกันทั่วไปว่าความงาม เกิดขึ้นในงานศิลปะทุกสาขา พร้อมกับสืบค้นและค้นหามาตรการในการประเมินคุณค่าเพื่อการตัดสิน

สุนทรียศาสตร์ คือ หลักแห่งรสนิยมและปรัชญาศิลปะ แนวคิดนี้เชื่อว่ารสนิยมของศิลปินย่อมปรากฏในผลงาน ผู้ชมที่พึงพอใจได้ก็ต้องมีรสนิยมใกล้เคียงกัน

สุนทรียศาสตร์ คือ การศึกษาถึงปรัชญาของสุนทรียภาพสูงสุด เช่น งานศิลปะที่มีคุณค่าระดับจิตรศิลป์ กับศิลปินผู้สร้างสรรค์ เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการที่มีคุณลักษณะพิเศษ

สุนทรียศาสตร์ คือ เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องความงาม สิ่งที่งามในศิลปะและธรรมชาติ โดยประสบการณ์เชิงสุนทรียภาพ (aesthetic experience) คุณค่าทางสุนทรียภาพ (aesthetic value) ค้นหามาตรฐานการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic judgment) และเจตคติทางสุนทรียภาพ (aesthetic attitude)

สุนทรียศาสตร์ คือ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาว่าด้วยเรื่องคุณค่าวิทยา (axiology) หรือทฤษฎีคุณค่าร่วมกับทฤษฎีตรรกศาสตร์ (logic) และจริยศาสตร์ (ethics) เพื่อค้นหาคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการ คือ ความจริง ความดี และความงาม

มโน พิสุทธิรัตนันท์ (2540) ได้กล่าวถึงสุนทรียะในดนตรีและเพลง ดังนี้

1. มูลฐานหรือปัจจัยศิลปะดนตรี คือเสียง(Tone)เสียงที่เป็นระบบแน่นอน (Conventional Sound) และเสียงที่ไม่เป็นระบบ (Non Conventional Sound) เสียงที่เป็นระบบแน่นอน ได้แก่ เสียงดนตรี (Tone Organized Sound) เสียงดังกล่าวมีคุณลักษณะที่หลากหลาย (Characteristic Of Sound) ขึ้นอยู่กับชนิดของเครื่องกำเนิดเสียงหรือเครื่องดนตรี (MusicInstruments) และเสียงยังมีคุณสมบัติอื่น เช่น ระดับเสียง (Pitch) ความยาวเสียง (Duration) จังหวะเสียง (Rhythm) ความเข้มของเสียง (Intensity) สำหรับเสียงร้องของมนุษย์ (Human Singing Voice) จัดว่าเป็นเสียง Tone จำแนกได้เป็น 4 ระดับ คือ โซปราโน (Soprano) และอัลโต (Alto) มีระดับเสียงสูงเป็นเสียงร้องของผู้หญิง เทนเนอร์ (Tenor) และเบส (Bass) มีระดับเสียงต่ำ เป็นเสียงร้องของผู้ชาย ทั้งผู้หญิงและผู้ชายอาจมีเสียงที่คาบเกี่ยวกันได้ในระดับกลาง

2. หลักฐานทางดนตรี คือ ทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ในการสร้างสรรค์ดนตรี เป็นหน้าที่ของนักประพันธ์ หรือนักแต่งเพลง บทเพลงที่เรียบเรียงขึ้นจัดเป็นศิลปวัตถุอย่างหนึ่ง ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ทางดนตรีนำไปบรรเลงโดยนักร้องและนักดนตรีก็จะส่งผลให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังเป็น

สุนทรียศาสตร์ทางดนตรี หลักการเรียบเรียงดนตรี (Arrange) อาศัยปัจจัยศิลปะ คือ เสียง (Tone) และ เวลา (Time) มาจัดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

3. องค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างดนตรี (Relational Elements) ได้แก่ จังหวะทำนอง (Melody) เสียงประสาน (Harmony) รูปประพันธ์ (Texture) และรูปแบบ (Form) ทางดนตรี ทั้งหมดนี้ยังไม่เพียงพอที่จะให้ดนตรีหรือเพลงมีความสมบูรณ์แบบ ต้องอาศัยสีสัน (Tone color) ความเร็วจังหวะ (Tempo) และลักษณะของเสียง (Characteristic of Sound) เข้าช่วย โครงสร้างดนตรีจึงสมบูรณ์แบบ (Articulatory Element) ธาตุทางดนตรีจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ดนตรีสมบูรณ์

4. เอกภาพในดนตรี หรือ เพลง เกิดจากปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์และหลักการทางดนตรีที่ได้ยิน ก่อให้เกิดความลงตัวเหมาะสมในการจัดวางเรียบเรียงบรรเลงหรือขับร้อง ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการ (Imagination) ในการบรรเลง จึงต้องมีสัดส่วนและสมดุลเกิดขึ้นในดนตรี (มโน พิสุทธิรัตนนท์, 2540)

สุนทรียะในดนตรีจึงหมายถึง ความรู้สึกซาบซึ้งในดนตรี (Aesthetic Appreciation) เป็นผลอันเกิดจากปัญหาเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าในดนตรีหรือเพลง อันเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์สุนทรียะในดนตรีหรือเพลง ความเฉียบไวในการรับรู้และเข้าใจทั้งในระดับความรู้สึกและระดับซาบซึ้งกึ่งใจ

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2545) กล่าวถึงสาระดนตรีว่า

สาระดนตรี ได้แก่ สาระเรื่องราวทางดนตรีที่ประกอบไปด้วยสองส่วนสำคัญคือ เนื้อหาดนตรีและทักษะดนตรี เนื้อหาดนตรีแบ่งเป็นสองส่วนย่อยคือ องค์ประกอบดนตรีและ วรรณคดีดนตรี องค์ประกอบดนตรี ประกอบไปด้วย จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน สีสัน ลักษณะของเสียง รูปพรรณและรูปแบบ วรรณคดีประกอบไปด้วยเรื่องราวของประวัติ ดนตรีและบทเพลง สำหรับทักษะดนตรีแบ่งเป็น ทักษะสำคัญ 6 อย่าง คือ การฟัง การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่น การสร้างสรรค์ และการอ่านสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็น สาระสำคัญทางดนตรีที่ผู้ศึกษาดนตรีควรเรียนรู้ความเข้าใจและมีทักษะ เพื่อให้เกิด ซึ่งนำไปสู่ความซาบซึ้งในสุนทรียรสของดนตรีต่อไป

สุรพล สุวรรณ (2551) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

ตามปกติคนเราที่เคยมีประสบการณ์การฟังเพลงมาบ้าง และผู้ที่มีใจรัก ดนตรี เป็นทุนอยู่แล้ว เมื่อได้ยินเสียงเพลงก็ย่อมอดไม่ได้ที่จะหยุดฟังหรือฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ การฟังทั้งสองแบบอาจทำให้ผู้ฟังบังเกิดความซาบซึ้งแตกต่าง

กันไป การฟังแบบผ่นๆ ก็เพียงให้เสียงดนตรีผ่านไปให้เกิดความเพลิดเพลิน หรือผ่อนคลายเพียงเล็กน้อย ส่วนการฟังอย่างตั้งอก ตั้งใจนั้น ผู้รับฟังจะได้ทั้งรสชาติของเสียงเพลง ผู้ฟังจะได้รับรู้ถึงอารมณ์ของเพลงในแบบต่างๆ นอกจากนั้นยังสามารถเข้าใจถึงสัมผัสเสียงของดนตรีที่กำลังบรรเลง ถ้าผู้ฟังมีความสามารถในการฟังมากขึ้นก็จะเข้าใจถึงแบบฟอร์มหรือสังคีตลักษณ์รวมไปถึงเอกลักษณ์ (identity) ของเพลงแต่ละแบบหรือเพลงของแต่ละชาติพันธุ์ได้

จากแนวคิดของนักวิชาการ แต่ละท่านได้อธิบายถึงสุนทรียะว่าเป็นลักษณะของนามธรรม ไม่สามารถสรุปความหมายเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจของมนุษย์ว่า ชอบหรือไม่ชอบ มนุษย์จะสามารถสัมผัสได้ถึงสุนทรียะในสิ่งต่าง ๆ อาจต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง โดยเฉพาะสุนทรียะทางด้านดุริยางคศิลป์ ซึ่งการจะเข้าใจถึงความเป็นสุนทรียะได้นั้น ผู้ฟังต้องมีความรู้ในศาสตร์ด้านนี้พอสมควร อาทิ ความรู้เรื่ององค์ประกอบของเพลง โครงสร้างของดนตรี ธรรมชาติของเสียงร้องเสียงเครื่องดนตรี หรือแม้กระทั่งศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสุนทรียะด้วยเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรแล้ว สุนทรียทางดุริยางคศิลป์เป็นความชอบของแต่ละบุคคลและประสบการณ์สุนทรียะส่วนบุคคลไม่มีถูกไม่มีผิด มีแต่ชอบ หรือไม่ชอบ ไพเราะ หรือไม่ไพเราะ ดังนั้นผู้ฟังจะตัดสินเป็นผู้องว่าผลงานเพลงแต่ละบทเพลงนั้นเป็นเช่นไร

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์ฉบับนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอ
เชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

- ห้องสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- กรมศิลปากร
- คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- ฝ่ายวิจัยสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร
- หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักศิลปวัฒนธรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ
- ห้องสมุดวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศูนย์รักษาศิลป์
- ฐานข้อมูลออนไลน์

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรีไทยที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบรรเลงขอ ได้แก่

- ครูวรยศ ศุขสายชล สำนักดนตรีตักศิลา
- ศาสตราจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- รองศาสตราจารย์ธรรณีส หินอ่อน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันชัย เอื้อจิตรเมศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏนครศรีธรรมราช

- อาจารย์เลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

3. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรีไทยที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการดนตรีไทย ได้แก่

- ครูบุญช่วย โสวัตร ศิลปินแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ครูไชยยะ ทางมีศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร
- รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ข้าราชการบำนาญ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะ ได้แก่
 - ผู้ช่วยศาสตราจารย์เด่น หวานจริง คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
5. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการผลิตขอ
 - อาจารย์มานิช ผุดผ่อง บ้านซอบางปะกง
6. เรียบเรียงข้อมูล
7. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร บุคคล
8. สังเคราะห์ข้อมูล
9. สร้างสรรค์ผลงานชุด เส้นสายลายขอ
10. วิพากษ์ผลงานการประพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จ านวน 3 ท่าน ได้แก่
 - ครูวรยศ ศุขสายชล ส านักดนตรีตักศิลา
 - ผู้ช่วยศาสตราจารย์.เด่น หวานจริง คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 - รองศาสตราจารย์จรัญ กาญจนประดิษฐ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. สรุปลงบันทึกและเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน

บทที่ 4

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ที่เกี่ยวข้องและนำมาเป็นฐานความรู้เพื่อใช้สร้างสรรค์ผลงาน ชุดเส้นสายลายซอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น โดยบูรณาการศาสตร์ ด้านดุริยางคศิลป์ไทยและศาสตร์ทัศนศิลป์เข้าด้วยกัน

การสร้างสรรค์ผลงานนี้ มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1. ถอดแบบลายเส้น 2. การใช้ทิศทางลายเส้นเพื่อกำหนดเสียงหลักของทำนอง 3. สร้างสรรค์ทำนองเพลง

กระบวนการที่ 1 ถอดแบบลายเส้น

จากการศึกษาลักษณะทางกายภาพของซอด้วง ซออู้ และซอสามสายซึ่งเป็นผลงานการผลิตของบ้านซอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงโครงสร้างของเส้นที่ปรากฏอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของเครื่องดนตรีทั้งสาม โดยจะถอดแบบจากส่วนประกอบต่าง ๆ ของซอทั้งสามให้เห็นลักษณะของเส้นที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ส่วนโขน

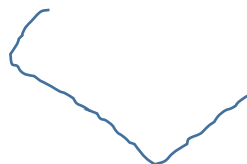

ภาพที่ 57 ลายเส้นส่วนโขนซอด้วง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลายเส้นส่วนโขนซอด้วงในมุมมองนี้ ด้านบนมีลักษณะเส้นเฉียง ซึ่งเป็นเส้นที่ไม่ได้ตั้งฉากกับพื้นโลกให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว และเส้นนอน ที่ราบไปกับระดับพื้นโลก ให้ความรู้สึกราบเรียบ สงบ เยือกเย็น ผ่อนคลาย

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 58 ลายเส้นส่วนโชนซออุ้

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลายเส้นส่วนโชนซออุ้มีลักษณะเส้นเป็นทั้งเส้นโค้งและเส้นตรง ด้านบนสุดมีลักษณะเป็นรูปวงกลม ซึ่งเป็นเส้นโค้งกึ่งกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวคลี่คลาย ด้านล่างถัดลงมาจะเป็นเส้นโค้ง เมื่อสิ้นสุดส่วนของเส้นตรงก็มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นลักษณะเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 59 ลายเส้นส่วนโชนซอสามสาย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลายเส้นส่วนโขนขอสามสายมีลักษณะคล้ายกับขออุ คือ เป็นทั้งเส้นโค้งและเส้นตรง ด้านบนสุดมีลักษณะเป็นรูปวงกลม ซึ่งเป็นเส้นโค้งกึ่งกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวคลี่คลาย ด้านล่างถัดลงมาจะเป็นเส้นตรงในลักษณะเส้นดิ่งที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล เมื่อสิ้นสุดส่วนของเส้นตรงก็มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นลักษณะเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวอ่อนโยน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

2. ส่วนลูกบิด

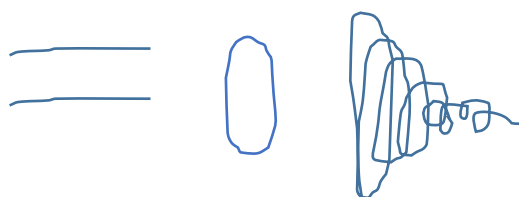

ภาพที่ 60 ลายเส้นส่วนลูกบิดขอด้วง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลายเส้นส่วนลูกบิดขอด้วงมี 2 ลักษณะ คือเป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง บริเวณก้านลูกบิดเป็นเส้นดิ่ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้วมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน ส่วนปลายของลูกบิดมีลักษณะเส้นโค้งกึ่งกันหอยขึ้นไปจนถึงปลายลูกบิดเรียงไล่ระดับกันไปจนถึงบนสุด เห็นพลังความเคลื่อนไหวและอ่อนโยน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 61 ลายเส้นส่วนลูกบิดขออุ้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

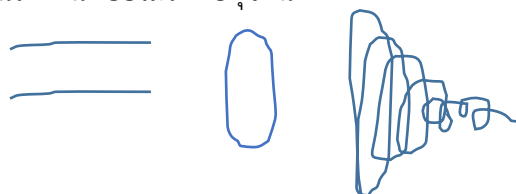
ลายเส้นส่วนลูกบิดอุ้มี 2 ลักษณะ คือเป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง บริเวณก้านลูกบิดเป็นเส้นดิ่ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้วมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน ด้านบนของปลายลูกบิดเป็นเส้นลักษณะโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 62 ลายเส้นส่วนลูกบิดขอสามสาย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ลายเส้นส่วนลูกบิดขอสามสายมีลักษณะคล้ายกับลูกบิดขอดัวง เป็นเส้น 2 ลักษณะเช่นกัน คือ เป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง บริเวณก้านลูกบิดเป็นเส้นดิ่ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้วมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน ส่วนปลายของลูกบิดจะมีความถี่กว่าขอดัวงเนื่องจากมีขนาดใหญ่กว่าแต่ก็เป็นเส้นโค้งกันหอยไล่ระดับดุกกัน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

3. ส่วนคันทวน

ภาพที่ 63 ลายเส้นส่วนคันทวนซอด้วง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคันทวนของซอด้วงบริเวณด้านบนต่อจากโคน มีลักษณะเป็นเส้นโค้งเล็กน้อยให้ความรู้สึกอ่อนโยน เคลื่อนไหว ถัดลงมาเป็นเส้นตรงตั้งยาวลงมาตั้งแต่บนลงล่าง จะมีส่วนเว้าเข้าไปบริเวณก่อนถึงทวนกลาง ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 64 ลายเส้นส่วนคันทวนซอฮู้

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคันทวนของซอฮู้ จะเห็นว่ามีส่วนของลูกแก้วคั่นเป็นระยะในบริเวณของทวนบน เป็นเส้นตรง
 ดึงยาวลงมา ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุงขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง
 บรรจบกับลูกแก้วที่เป็นเส้นโค้งให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน
 เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 65 ลายเส้นส่วนคันทวนซอสามสาย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคันทวนของซอสามสายมีลักษณะคล้ายกับคันทวนซอด้วง จะเห็นว่ามีส่วนของลูกแก้วคันทวนเป็นระยะในบริเวณของทวนบนเช่นเดียวกัน มีลักษณะเป็นเส้นตรงดิ่งยาวลงมาให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุงขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง บรรจบกับลูกแก้วที่เป็นเส้นโค้งให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

4. ส่วนกระบอก/กะโหลกซอ

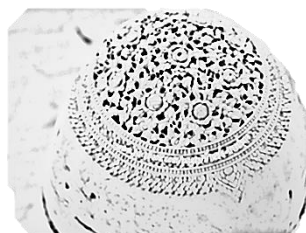

ภาพที่ 66 ลายเส้นส่วนกระบอกซอด้วง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนกระบอกซอด้วงเป็นเส้นโค้งแบบคลื่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง
 สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล ด้านปากกระบอกเป็นเส้นโค้งจับกันเป็นวงกลม เป็นได้ทั้งเส้นโค้งขึ้น เส้นที่โค้ง
 เป็นหลังเต่าคล้ายคันธนูให้ความรู้สึกแข็งแรง เชื่อมมัน เคลื่อนไหว และโค้งลงเส้นที่เป็นท้องกระทะคล้าย
 เชือกหย่อน ให้ความรู้สึกอ่อนโยน เคลื่อนไหวไม่แข็งแรง

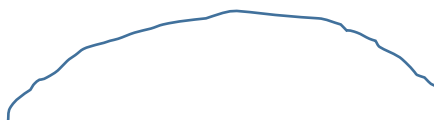
เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 67 ลายเส้นส่วนกะโหลกซออู้

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนกะโหลกซออุ เป็นเส้นโค้งให้ความรู้สึกอ่อนช้อย เคลื่อนไหว การแกะลวดลาย ประกอบเป็นเส้นโค้งเล็ก ๆ น้อยต่อเนื่องกันไป
เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 68 ลายเส้นส่วนกะโหลกซอสามสาย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนกะโหลกซอสามสาย จะมีลักษณะที่เป็นส่วนนูนขึ้นมา เกิดเส้นโค้งแบบคลื่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล
เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

5. ส่วนเท้าขอ (มีเฉพาะขอสามสาย)

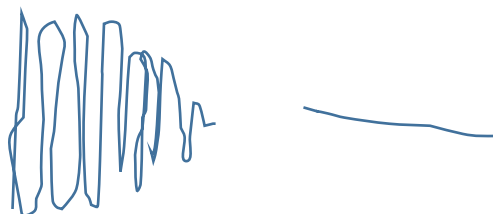

ภาพที่ 69 ลายเส้นส่วนเท้าขอสามสาย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนเท้าของขอสามสายเป็นลักษณะเส้นโค้งกันหอยไล่ระดับจากใหญ่ลงไปหาเล็ก มีระยะห่างเท่า ๆ กัน ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวคลี่คลาย ตรงปลายเท้าขอบริเวณที่เป็นทองเหลืองเป็นเส้นโค้งแบบคลื่นความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล ส่วนลายแหลมมีลักษณะเป็นเส้นเฉียงลงไปจบกันเป็นปลายแหลม ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

6. ส่วนคันชัก

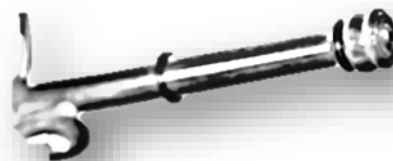
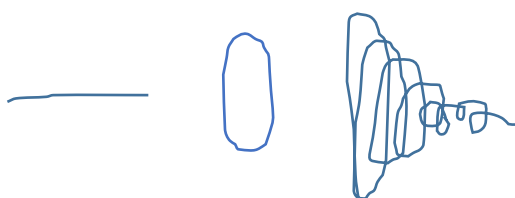

ภาพที่ 70 ลายเส้นส่วนคันชักขอตัวง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคันชักซอด้วง มีลักษณะคล้ายกับลูกบิดเพื่อรูปทรงที่สอดรับกัน ประกอบด้วยเส้นแบบเดียวกันกับลูกบิดซอด้วง คือเป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง บริเวณก้านลูกบิดเป็นเส้นดิ่ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อตรง ส่วนที่เรียกว่าลูกแก้วมีลักษณะเป็นเส้นโค้งให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน ส่วนปลายของลูกบิดมีลักษณะเส้นโค้งก้นหอยขึ้นไปจนถึงปลายลูกบิดเรียงไล่ระดับกันไปจนถึงบนสุด เห็นพลังความเคลื่อนไหวและอ่อนโยน

เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 71 ลายเส้นส่วนคันชักซอด้วง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคันชักซออู้ มีลักษณะคล้ายลูกบิดซออู้ ลักษณะเป็นเส้นตรงเป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง บริเวณก้านลูกบิดเป็นเส้นดิ่ง คือ เส้นตรงที่ตั้งฉากกับพื้นระดับให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่า รุ่งเรือง สมดุล พุ่งขึ้นหนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ความซื่อตรง มาบรรจบกับส่วนที่เรียกว่าลูกแก้วมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน ด้านบนของปลายลูกบิดเป็นเส้นลักษณะโค้งให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว อ่อนโยน

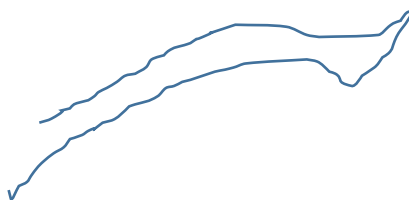
เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

ภาพที่ 72 ลายเส้นส่วนคั่นซอกสามสาย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ส่วนคั่นซอกสามสาย เป็นเส้นโค้งแบบคลื่น โดยเฉพาะส่วนปลายคั่นซอกความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล เมื่อถอดแบบออกมาจะได้เส้นดังนี้

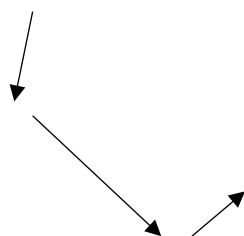

จากการถอดแบบลายเส้นจากส่วนต่าง ๆ ของซอทั้งสามชนิด พบว่า เส้นที่เกิดขึ้นมีทั้งให้อารมณ์ที่เข้มแข็ง มั่นคง และเคลื่อนไหว นุ่มนวล อ่อนโยน ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกที่ได้จากการฟังเพลง ไม่ว่าจะเป็นเพลงไทย เพลงสากลหรือเพลงประเภทใด อีกทั้งทิศทางของเส้นต่าง ๆ ที่ปรากฏ ผู้วิจัยมองเห็นการเคลื่อนที่ของทำนอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำลายเส้นเหล่านี้ซึ่งเป็นศาสตร์ด้านศิลปะ มาบูรณาการเข้ากับศาสตร์ทางด้านดนตรี ทั้งนี้ก็เพราะศิลปะย่อมส่องทางซึ่งกันและกันนั่นเอง

1. ลายเส้นส่วนโน้ตขอด้วง

ล														
ซ														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

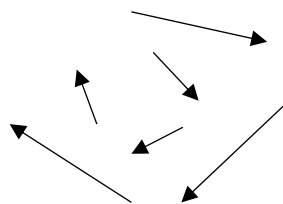
ลายเส้นส่วนโน้ตขอด้วง กำหนดเสียงหลักได้ 4 เสียง คือ ม ร ล ด มีทิศทางจากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำและวนกลับขึ้นไป ดังนี้

2. ลายเส้นส่วนโน้ตซออุ

ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

ลายเส้นส่วนโน้ตซออุ รูปที่ 1 เป็นลายเส้นจากโน้ตซออุส่วนบน กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ฟ ม ล ร ซ ผู้วิจัยกำหนดตามทิศทางการวนของเส้น

ล														
ข														
พ														
ม														
ร														
ด														
ต														
ท														
ถ														
ช														
ฬ														
ม														
ร														
ด														
ต														
ท														
ถ														
ช														

ลายเส้นส่วนโน้ตขออยู่ รูปที่ 2 เป็นลายเส้นจากโน้ตขออยู่จากส่วนบนลงมา เป็นเส้นโค้งกำหนดเสียงหลักได้ 2 เสียง คือ ร ด มีทิศทางของเส้นดังนี้

ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

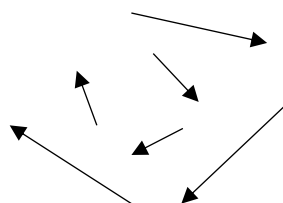
ลายเส้นส่วนโชนซอู้ รูปที่ 3 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ช ฟ ม ร ด มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิมได้ ดังนี้

3. ลายเส้นส่วนโชนซอสามสาย

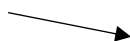
ล														
ซ														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

ลายเส้นส่วนโชนซอสามสาย รูปที่ 1 เป็นลายเส้นจากโชนซอสามสายส่วนบน กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ฟ ม ล ร ช ผู้วิจัยกำหนดตามทิศทางการวนของเส้น

ลิ														
ชี														
พี														
มื														
ริ														
ดี														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ชู														

ลายเส้นส่วนโน้ตซอสามสาย รูปที่ 2 เป็นลายเส้นจากโน้ตซออยู่จากส่วนบนลงมา เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ ท มีทิศทางของเส้นดังนี้

ล														
อ														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนโน้ตซอสามสาย รูปที่ 3 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ช ฟ ม ร ด มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิมได้ดังนี้

4. ลายเส้นส่วนลูกบิดขอตัวง

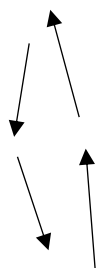
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนลูกบิดของขอตัวง รูปที่ 1 เป็นส่วนของก้านลูกบิด ลักษณะเป็นลายเส้นตรงแนวนอน กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ ม มีทิศทางของเส้นดังนี้

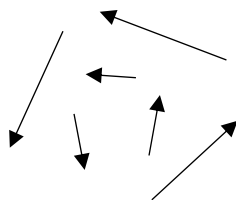
ลิ														
ชี														
พี														
มี														
ริ														
ดี														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ชู														

ลายเส้นส่วนลูกบิดของขอด้วง รูปที่ 2 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 4 เสียง คือ ริ ดี ท ล มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิม ได้ดังนี้

ล														
ฬ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนลูกบิดของซอด้วง รูปที่ 3 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนปลายลูกบิด เป็นเส้นโค้งกันหอย กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ร ด ท ล ช ทิศทางของเส้นคือเป็นเส้นโค้งกันหอย โดยมีลักษณะวนกันไปจนถึงปลาย ไล่เรียงระดับกันกัน มีทิศทางดังนี้

5. ลายเส้นส่วนลูกบิดขออู๋

ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนลูกบิดของขออู๋ รูปที่ 1 ส่วนของก้านคันชัก เป็นลายเส้นตรงแนวนอน กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ ล มีทิศทางของเส้นดังนี้

ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนลูกบิดซออุ รูปที่ 2 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนปลายลูกบิด เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ช ฟ ม ร ด มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิมได้ ดังนี้

6. ลายเส้นส่วนลูกบิดขอสามสาย

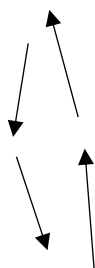
ล้														
ซึ														
ฟ้														
มूं														
รूं														
ดूं														
ทूं														
ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

ลายเส้นส่วนลูกบิดขอสามสาย รูปที่ 1 เป็นส่วนก้านลูกบิด มีลักษณะเป็นลายเส้นแนวนอน กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ ม มีทิศทางของเส้นดังนี้

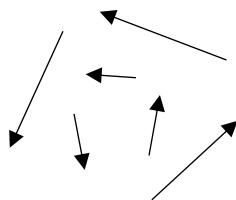
ล														
ช														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนลูกบิดของซอสามสาย รูปที่ 2 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 4 เสียง คือ ร ด ท ล มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิม ได้ดังนี้

ล															
ฬ															
ฟ															
ม															
ร															
ด															
ท															
ล															
ช															
ฟ															
ม															
ร															
ด															
ท															
ล															
ช															

ลายเส้นส่วนลูกบิดของขอสามสาย รูปที่ 3 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนปลายลูกบิด เป็นเส้นโค้งกันหอย กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ร ด ท ล ช ทิศทางของเส้นคือเป็นเส้นโค้งกันหอย โดยมีลักษณะวนกันไปจนถึงปลาย ไล่เรียงระดับกันกัน มีทิศทางดังนี้

8. ลายเส้นส่วนคันทวนซอฮู้

ถ														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ส่วนคันทวนของซอฮู้บริเวณด้านบนต่อจากโขน มีลักษณะเป็นเส้นโค้งเล็กน้อย และส่วนถัดลงมา เป็นเส้นตรงดิ่งยาวลงมาตั้งแต่บนลงล่าง จะมีส่วนเว้าเข้าไปบริเวณก่อนถึงทวนกลาง กำหนดเสียงหลักได้ 6 เสียง คือ ท ล ช ฟ ม ร ด ที่ทิศทาง ดังนี้

9. ลายเส้นส่วนคันทวนขอสามสาย

ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

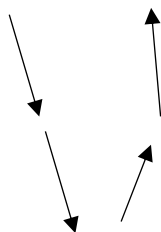
ส่วนคันทวนของขอสามสายบริเวณด้านบนต่อจากโขน มีลักษณะเป็นเส้นโค้งเล็กน้อย และส่วนถัดลงมาเป็นเส้นตรงดิ่งยาวลงมาตั้งแต่บนลงล่าง จะมีส่วนเว้าเข้าไปบริเวณก่อนถึงทวนกลาง กำหนดเสียงหลักได้ 6 เสียง คือ ท ล ซ ฟ ม ร ด ที่ทิศทาง ดังนี้

10. ลายเส้นส่วนกระบอกซอด้วง

ลิ														
ซึ														
พิ														
มึ														
ริ														
ดี														
ท														
ล														
ซุ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ทุ														
ล														
ซุ														

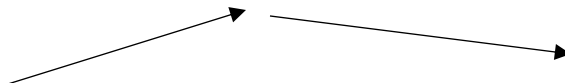
ส่วนกระบอกซอด้วง เป็นเส้นโค้งแบบคลื่น ด้านปากกระบอกเป็นเส้นโค้งจกกันเป็นวงกลม
 เป็นได้ทั้งเส้นโค้งขึ้น กำหนดเสียงหลักได้ 3 เสียง คือ มึ ดี ล มีทิศทางดังนี้

11. ลายเส้นส่วนกะโหลกซอऊ

ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

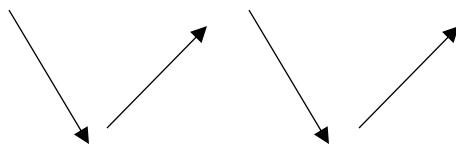
ลายเส้นส่วนกะโหลกซอऊ เป็นเส้นโค้งลง ประกอบกัน หากครบสมบูรณ์จะได้รูปลักษณะทรงกลม
 เส้นที่ได้ก็จะวนบรรจบกัน ผู้วิจัยใช้เพียงส่วนที่เป็นเส้นโค้งลง กำหนดเสียงหลักได้ 3 เสียง คือ ร ม ฟ
 มีทิศทางขึ้นและลงดังนี้

12. ลายเส้นส่วนกะโหลกซอสสามสาย

ล													
ซ													
ฟ													
ม													
ร													
ด													
ท													
ล													
ซ													
ฟ													
ม													
ร													
ด													
ท													
ล													
ซ													

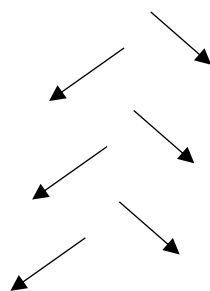
ส่วนกะโหลกซอสสามสาย จะมีลักษณะที่เป็นส่วนนูนขึ้นมา เกิดเส้นโค้งแบบคลื่น กำหนดเสียงหลักได้ 3 เสียง คือ ล ซ ฟ มีทิศทางลงและขึ้นสลับกัน ดังนี้

13. ลายเส้นส่วนเท้าขอสามสาย

ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ส่วนเท้าของขอสามสาย รูปที่ 1 เป็นลักษณะเส้นโค้งกันหอยไล่ระดับจากใหญ่ลงไปหาเล็ก กำหนดเสียงหลักได้ 6 เสียง คือ ล ช ฟ ม ร ด มีทิศทางดังนี้

ล														
ข														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ส่วนปลายเท้าขอสสามสาย มีลักษณะเป็นเส้นเฉียงลงไปจบกันเป็นปลายแหลม กำหนดเสียงหลัก
ได้ 4 เสียง คือ ท ล ช ฟ มีทิศทางดังนี้

14. ลายเส้นส่วนคันชักซอด้วง

ลิ														
ซึ														
พิ														
มึ														
ริ														
ดี														
ท														
ล														
ซุ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซุ														

ส่วนคันชักซอด้วง รูปที่ 1 เป็นส่วนคันชักมีลักษณะเป็นเส้นตรงแนวนอน กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ เสียง ท มีทิศทางการดังนี้

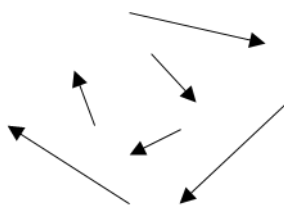
ล														
ช														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนคันชักของซอด้วง รูปที่ 2 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนที่เรียกว่าลูกแก้ว เป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 4 เสียง คือ ร ด ท ล มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิม ได้ดังนี้

ล														
ข														
พ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

ลายเส้นส่วนคั่นซึกของซอด้วง รูปที่ 3 เป็นบริเวณส่วนปลายคั่นซึก ลายเส้นบริเวณส่วนปลาย ลูกบิด เป็นเส้นโค้งกันหอย กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ร ด ท ล ช ทิศทางของเส้นคือเป็นเส้นโค้งกันหอย โดยมีลักษณะวนกันไปจนถึงปลาย ไล่เรียงระดับกัน มีทิศทางดังนี้

15. ลายเส้นส่วนคันชักขออุ๋

ลั													
ซึ													
ฟิ													
มึ													
ริ													
ดี													
ท													
ล													
ซ													
ฟ													
ม													
ร													
ด													
ท													
ล													
ซ													

ลายเส้นส่วนคันชักของขออุ๋ รูปที่ 1 ส่วนของก้านคันชัก เป็นลายเส้นตรงแนวนอน กำหนดเสียงหลักได้ 1 เสียง คือ ล มีทิศทางของเส้นดังนี้

ล														
อ														
ป														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ช														

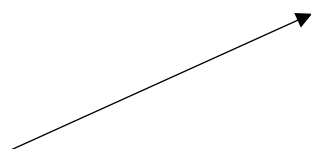
ลายเส้นส่วนคันชักซออู๋ รูปที่ 2 เป็นลายเส้นบริเวณส่วนปลายคันชักเป็นเส้นโค้ง กำหนดเสียงหลักได้ 5 เสียง คือ ช ฟ ม ร ด มีทิศทางของเส้นคือไล่เรียงกันลงมา และสามารถวนกลับไปสู่ที่เดิมได้ ดังนี้

16. ลายเส้นส่วนคั่นซึกซอสสามสาย

ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														
ฟ														
ม														
ร														
ด														
ท														
ล														
ซ														

ส่วนคั่นซึกซอสสามสาย เป็นเส้นโค้งแบบคลื่น กำหนดเสียงหลักได้ 4 เสียง ด ร ม ฟ
มีทิศทางดังนี้

กระบวนการที่ 3 สร้างสรรค์ทำนองเพลง

จากกระบวนการที่ 2 ผู้วิจัยนำส่วนต่าง ๆ ของซอทั้งสามชนิด โดยเลือกมาทั้งสิ้น 20 ลายเส้น มากำหนดเสียงหลักเพื่อเป็นโครงสร้างของทำนอง โดยแต่ละลายเส้นนั้น ผู้วิจัยกำหนดให้แทนประโยค ของเพลง และในแต่ละประโยค ได้เสียงหลักดังนี้

ประโยคที่ 1	เสียงหลัก คือ	ม ํ ร ํ ด ํ
ประโยคที่ 2	เสียงหลัก คือ	พ ม ล ร ช
ประโยคที่ 3	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ
ประโยคที่ 4	เสียงหลัก คือ	ช พ ม ร ด
ประโยคที่ 5	เสียงหลัก คือ	พ ม ล ร ช
ประโยคที่ 6	เสียงหลัก คือ	ท
ประโยคที่ 7	เสียงหลัก คือ	ช พ ม ร ด
ประโยคที่ 8	เสียงหลัก คือ	ม
ประโยคที่ 9	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล
ประโยคที่ 10	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล ช
ประโยคที่ 11	เสียงหลัก คือ	ล ํ
ประโยคที่ 12	เสียงหลัก คือ	ช ํ พ ม ร ด
ประโยคที่ 13	เสียงหลัก คือ	ม
ประโยคที่ 14	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล
ประโยคที่ 15	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล ช
ประโยคที่ 16	เสียงหลัก คือ	ล ํ ช ํ พ ม ร ด ท
ประโยคที่ 17	เสียงหลัก คือ	ท ล ช พ ม ร ด
ประโยคที่ 18	เสียงหลัก คือ	ท ล ช พ ม ร ด
ประโยคที่ 19	เสียงหลัก คือ	ม ํ ด ํ ล
ประโยคที่ 20	เสียงหลัก คือ	ร ม พ
ประโยคที่ 21	เสียงหลัก คือ	ล ช พ
ประโยคที่ 22	เสียงหลัก คือ	ล ช พ ม ร ด
ประโยคที่ 23	เสียงหลัก คือ	ท ล ช พ
ประโยคที่ 24	เสียงหลัก คือ	ท
ประโยคที่ 25	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล
ประโยคที่ 26	เสียงหลัก คือ	ร ํ ด ํ ท ล ช

ประโยคที่ 27 เสียงหลัก คือ ล
 ประโยคที่ 28 เสียงหลัก คือ ซ ฟ ม ร ด
 ประโยคที่ 29 เสียงหลัก คือ ด ร ม พ

ผู้วิจัยนำเสียงหลักที่ได้มาสร้างสรรค์เป็นทำนองเพลงตามจินตนาการ ดังนี้

ประโยคที่ 1 (มี รื ล ดั)

----	--- มี	----	--- รื	----	--- ดั	----	--- ล
------	--------	------	--------	------	--------	------	-------

ประโยคที่ 2 (ฟ ม ล ร ซ)

----	----	--- ม	--- ซ	----	- ล - ซ	- ม - ร	- ฟ - ม
------	------	-------	-------	------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 3 (รื ดั)

----	----	- ซ - ซ	- ล - ดั	----	- รื - ดั	มี รื ดั รื	มี ซ - มี
------	------	---------	----------	------	-----------	-------------	-----------

ประโยคที่ 4 (ซ ฟ ม ร ด)

----	ซ ร ม ซ	-- ล ซ	- ฟ - ม	-- ล ซ	- ม - ร	- ล ซ ม	- ร - ด
------	---------	--------	---------	--------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 5 (ฟ ม ล ร ซ)

----	- ร - ม	----	- ฟ - ซ	-- ล ท	-- ซ ล	-- ฟ ซ	-- ม ฟ
------	---------	------	---------	--------	--------	--------	--------

ประโยคที่ 6 (ท)

----	ม ฟ ซ ท	-- ล ซ	ท ล ซ ฟ	-- ม ฟ	ซ ฟ ม ร	-- ร ม	ฟ ม ร ด
------	---------	--------	---------	--------	---------	--------	---------

ประโยคที่ 7 (ซ ฟ ม ร ด)

--- ซ	--- ม	-- ร ม	ซ ล ท ดั	-- ซ ดั	ท ล ซ ฟ	-- ม ซ	ฟ ม ร ด
-------	-------	--------	----------	---------	---------	--------	---------

ประโยคที่ 8 (ม)

-- ม ม	-- ม ม	- ซ ม	ร ด ร ด	-- ด ด	-- ด ด	-- ซ ด	ร ม ร ม
--------	--------	-------	---------	--------	--------	--------	---------

ประโยคที่ 9 (รื ดั ท ล)

----	--- รื	----	--- ดั	----	--- ท	----	--- ล
------	--------	------	--------	------	-------	------	-------

ประโยคที่ 10 (รื ดั ท ล ซ)

----	--- รื	----	--- ดั	----	--- ท	--- ล	--- ซ
------	--------	------	--------	------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 11 (ลั)

ดํ ดํ ดํ	- ล - ล	ซ ซ ซ ซ	- ล - ล	ดํ ดํ ดํ	- ล - ล	ซ ซ ซ ซ	- ฟ - ฟ
----------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 12 (ซํ ฟ ม ร ด)

----	ซ ฟ ม ร	-- ด ร	- ม - ฟ	-- ซ ล	- ซ - ฟ	ม ร ด ร	ด ม - ร
------	---------	--------	---------	--------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 13 (ม)

-- ร ร	-- ร ร	-- ม ร	ด ร ม ฟ	-- ฟ ฟ	-- ฟ ฟ	-- ด ฟ	ซ ล ซ ล
--------	--------	--------	---------	--------	--------	--------	---------

ประโยคที่ 14 (รํ ดํ ท ล)

----	--- รํ	----	--- ดํ	----	--- ท	----	--- ล
------	--------	------	--------	------	-------	------	-------

ประโยคที่ 15 (รํ ดํ ท ล ซ)

----	--- รํ	----	--- ดํ	----	--- ท	--- ล	--- ซ
------	--------	------	--------	------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 16 (ลํ ซํ ฟ ม ร ด ท)

----	--- ลํ	--- ซํ	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด	--- ท
------	--------	--------	-------	-------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 17 (ท ล ซ ฟ ม ร ด)

----	--- ท	--- ล	--- ซ	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด
------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 18 (ท ล ซ ฟ ม ร ด)

- ด ร ด	- ร ม ร	- ม ฟ ม	- ฟ ซ ฟ	-- ท ล	ซ ฟ ม ร	-- ล ซ	ฟ ม ร ด
---------	---------	---------	---------	--------	---------	--------	---------

ประโยคที่ 19 (มํ ดํ ล)

-- มํ มํ	-- รํ รํ	-- ดํ ดํ	-- ล ล	-- ซ ซ	-- ล ล	-- ดํ ดํ	-- รํ รํ
----------	----------	----------	--------	--------	--------	----------	----------

ประโยคที่ 20 (ร ม ฟ)

- ดํ รํ มํ	- ล ดํ รํ	- ซ ล ดํ	- ฟ ซ ล	- รํ ดํ ล	- ดํ ล ซ	- ล ซ ฟ	- ซ ฟ ร
------------	-----------	----------	---------	-----------	----------	---------	---------

ประโยคที่ 21 (ล ซ ฟ)

-- ล ล	-- ซ ซ	-- ฟ ฟ	-- ร ร	-- ซ ซ	-- ฟ ฟ	-- ร ร	-- ด ด
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

ประโยคที่ 22 (ล ช ฟ ม ร ด)

----	----	--- ล	--- ช	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด
------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 23 ท ล ช ฟ

----	--- ท	----	--- ล	----	--- ช	----	--- ฟ
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

ประโยคที่ 24 (ท)

----	ม ฟ ช ท	-- ล ช	ท ล ช ฟ	-- ม ฟ	ช ฟ ม ร	-- ร ม	ฟ ม ร ด
------	---------	--------	---------	--------	---------	--------	---------

ประโยคที่ 25 (รื ดื ท ล)

----	--- รื	----	--- ดื	----	--- ท	----	--- ล
------	--------	------	--------	------	-------	------	-------

ประโยคที่ 26 (รื ดื ท ล ช)

----	--- รื	----	--- ดื	----	--- ท	--- ล	--- ช
------	--------	------	--------	------	-------	-------	-------

ประโยคที่ 27 (ล)

----	- ฟ ช ล	----	- รื ดื ล	----	- ดื ล ช	----	- ล ช ฟ
------	---------	------	-----------	------	----------	------	---------

ประโยคที่ 28 (ช ฟ ม ร ด)

-- ช ช	-- ฟ ฟ	-- ม ม	-- ฟ ฟ	-- ด ด	-- ฟ ฟ	-- ม ม	-- ร ร
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

ประโยคที่ 29 (ด ร ม ฟ)

- ด - ร	- ม - ฟ	- ด - ฟ	- ช - ล	- ดื - รื	- ดื - ล	--- ช	--- ฟ
---------	---------	---------	---------	-----------	----------	-------	-------

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง เส้นสายลายขอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่ และ 2. เพื่อบูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะเข้าด้วยกัน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่

ผลงานสร้างสรรค์ชุด เส้นสายลายขอ : การสร้างสรรค์เพลงไทยจากความหมายของเส้น ได้นำศาสตร์ด้านศิลปะและดนตรีไทยมาบูรณาการเข้าด้วยกัน สังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์เพลงไทยในมิติใหม่ ซึ่งไม่เคยมีการสร้างสรรค์ในแนวทางนี้มาก่อน ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1. ถอดแบบลายเส้น 2. การใช้ทิศทางลายเส้นเพื่อกำหนดเสียงหลักของทำนอง 3. สร้างสรรค์ทำนองเพลง ความยาวของเพลงมีทั้งสิ้น 29 ประโยค ใช้สำหรับบรรเลงด้วยซอสามชนิด ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

การบูรณาการศาสตร์ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะ

การวิเคราะห์ลายเส้นที่จากส่วนประกอบของซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย นำทิศทางที่ได้จากการถอดแบบลายเส้นมากำหนดเสียงหลักและนำไปเป็นโครงสร้างของทำนองเพลง เป็นแนวทางการบูรณาการศาสตร์ทางศิลปะเข้ากับศาสตร์ของดนตรีไทยที่เป็นมิติใหม่และมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันสามารถนำหลักการทางด้านศิลปะมาบูรณาการกับหลักการทางดนตรีไทยและใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดขึ้น

อภิปรายผล

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานโดยสอดคล้องกับทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทยของรองศาสตราจารย์พิชิตชัยเสรี คือ บุคไพโรเบิกทาง โดยเป็นการสร้างสรรค์ผลงานในมิติใหม่ ประหนึ่งนักผจญภัยที่บุกป่าฝ่าดงเพื่อหาทางออกไพโรพฤษ์ที่ปิดล้อมอยู่ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการวิจัยผนวกกับการใช้จินตนาการเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาให้จงได้ โดยมีได้มีเจตนาไปในทางอวดดีแต่อย่างไร หากประโยชน์หรือกุศลใดอันเกิดจากการบุกไพโรเบิกทางในครั้งนี้ ขอยกประโยชน์และกุศลทั้งหมดแต่ครูบาอาจารย์ที่ได้มอบมรดกชาติอันงดงามนี้ไว้แก่ศิลปินรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อประเทืองความรู้และภูมิใจในความเป็นชาติได้ดังเช่นทุกวันนี้

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานฉบับนี้มีแง่มุมที่น่าจะศึกษาเพิ่มเติม กล่าวคือ การบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ๆ หรือศึกษาวิจัยเพื่อสร้างสรรค์งานเพลงร่วมสมัย หรือดนตรีชนิดอื่น ๆ ในแง่ของความชื่นชมและความประทับใจกับผลงานทางดนตรีนั้นเป็นเรื่องปัจเจกบุคคล จึงไม่สามารถจะไปคาดคั้นหรือบังคับให้ชื่นชอบหรือชื่นชมตามความคิดของผู้ประพันธ์ได้ แต่ถ้าหากความสะเทือนอารมณ์เกิดขึ้น ก็ถือว่างานนั้นได้สำแดงสุนทรียะให้ปรากฏแล้ว ผู้ประพันธ์ควรเล็งเห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาทางความคิดและการพัฒนาทางวิชาการเพื่อให้ได้เป็นแนวทางแก่ผู้ศึกษาวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2545). คำบรรยาย วิชาดุริยางคศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ส.ย.ช.). (2540). วิชาดุริยางคศาสตร์ไทย โดย นายบุญธรรม
ตราโมท พ.ศ. 2481. กรุงเทพฯ: ศิลปสนองการพิมพ์.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). สุนทรียศาสตร์ : หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมศักดิ์ พิภลศรี. (2542). สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2545). สารดนตรีศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญช่วย โสวัตร และคณะ. (2539). ทฤษฎีดุริยางค์ไทย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- บุษยา ชิตท้วม. (2561) ทฤษฎีดุริยางค์ไทย : องค์ประกอบเพลงไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ ถาวร. (2515). ความรู้เรื่องดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: นิยมอักษร.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2550). ปฐมบทดนตรีไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิชิต ชัยเสรี. (2556). การประพันธ์เพลงไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). ดนตรีวิจักษ์ ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม (แก้ไขเพิ่มเติม),
พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ: รักรัศมี.
- มโน พิสุทธิรัตนนท์. (2546). สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น. สงขลา: ภาควิชาศิลปกรรม
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วรายศ ศุขสายชล. (2541). ทฤษฎีเสียงดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: หสน. ห้องภาพสุวรรณ.
- มุกดา ศรียงค์และคณะ. (2540). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2545). ดุริยางค์ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ส ำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2538). เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและ
วิชาชีพดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: ส ำนักงานประกายพริก.

สุรพล สุวรรณ. (2551). ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แหล่งข้อมูลออนไลน์

บ้านขอบบางปะกง. (2560). สืบค้นจาก <https://bit.ly/3dgP7np>

กัณฑ์ อัสวเสนา. (2563). สืบค้นจาก <https://1th.me/2hjP8>

ภาคผนวก

เพลงเส้นสายลายซอ

----	--- มี	----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ล
----	----	--- ม	--- ซ	----	- ล - ซ	- ม - ร	- พ - ม
----	----	- ซ - ซ	- ล - ดั	----	- รั - ดั	มี รั ดั รั	มี ซั - มี
----	ซ ร ม ซ	-- ล ซ	- พ - ม	-- ล ซ	- ม - ร	- ล ซ ม	- ร - ด
----	- ร - ม	----	- พ - ซ	-- ล ท	-- ซ ล	-- พ ซ	-- ม พ
----	ม พ ซ ท	-- ล ซ	ท ล ซ พ	-- ม พ	ซ พ ม ร	-- ร ม	พ ม ร ด
--- ซ	--- ม	-- ร ม	ซ ล ท ดั	-- ซ ดั	ท ล ซ พ	-- ม ซ	พ ม ร ด
-- ม ม	-- ม ม	- ซ ม	ร ด ร ด	-- ด ด	- - ด ด	-- ซ ด	ร ม ร ม
----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	----	--- ล
----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	---- ล	--- ซ
ดั ดั ดั ดั	- ล - ล	ซ ซ ซ ซ	- ล - ล	ดั ดั ดั ดั	- ล - ล	ซ ซ ซ ซ	- พ - พ
----	ซ พ ม ร	-- ด ร	- ม - พ	-- ซ ล	- ซ - พ	ม ร ด ร	ด ม - ร
-- ร ร	-- ร ร	-- ม ร	ด ร ม พ	-- พ พ	-- พ พ	-- ด พ	ซ ล ซ ล
----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	----	--- ล

เพลงเส้นสายลายซอ

----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	--- ล	--- ซ
----	--- ลั	--- รั	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด	--- ท
----	--- ท	--- ล	--- ซ	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด
- ด ร ด	- ร ม ร	- ม ฟ ม	- ฟ ซ ฟ	-- ท ล	ซ ฟ ม ร	-- ล ซ	ฟ ม ร ด
-- มั มั	-- รั รั	-- ดั ดั	-- ล ล	-- ซ ซ	-- ล ล	-- ดั ดั	-- รั รั
- ดั รั มั	- ล ดั รั	- ซ ล ดั	- ฟ ซ ล	- รั ดั ล	- ดั ล ซ	- ล ซ ฟ	- ซ ฟ ร
-- ล ล	-- ซ ซ	-- ฟ ฟ	-- ร ร	-- ซ ซ	-- ฟ ฟ	-- ร ร	-- ด ด
----	----	--- ลั	--- รั	--- ฟ	--- ม	--- ร	--- ด
----	--- ท	----	--- ล	----	--- ซ	----	--- ฟ
----	ม ฟ ซ ท	-- ล ซ	ท ล ซ ฟ	-- ม ฟ	ซ ฟ ม ร	-- ร ม	ฟ ม ร ด
----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	----	--- ล
----	--- รั	----	--- ดั	----	--- ท	--- ล	--- ซ
----	- ฟ ซ ล	----	- รั ดั ล	----	- ดั ล ซ	----	- ล ซ ฟ
-- ซ ซ	-- ฟ ฟ	-- ม ม	-- ฟ ฟ	-- ด ด	-- ฟ ฟ	-- ม ม	-- ร ร
- ด - ร	- ม - ฟ	- ด - ฟ	- ซ - ล	- ดั - รั	- ดั - ล	--- ซ	--- ฟ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย)	นางสาวสุวรรณี ชูเสน
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Suwannee Choosen
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปีเกิด	16 พฤษภาคม 2522 อายุ 42 ปี
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศิลป์
ที่อยู่ทำงาน	คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 119/19 หมู่ 3 ตำบล ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม รหัสไปรษณีย์ 73170
ที่อยู่บ้าน	215 หมู่ที่ 8 หมู่บ้านคูข้วยหรรษา 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร รหัสไปรษณีย์ 73110
โทรศัพท์มือถือ	08 1382 6803
E-mail Address	jiji_meesilapa@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี สาขาศิลปกรรมศาสตร์ สถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีที่สำเร็จ 2544 คะแนนเฉลี่ยสะสม 3.47
- ปริญญาโท สาขาศิลปศาสตร์ สถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีที่สำเร็จ 2548 คะแนนเฉลี่ยสะสม 3.67